

עבודת הקודש

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

בבית המדרש הגדול

מסכת "חיים", חיים שהם מסכת

גליון מיוחד לדמותו של הגאון הגדול
רבי חיים שאול גריינימן זצוק"ל

הרב א. חפץ

הצובאים על פתח הבית ברמת השרון נאלצו להמתין שעה קלה, כאשר הרב נאות להתייחס לבקשתנו לשם זכות הרכים. והוא נשא את עיניו לימים ההם, פתח את פיו ואמר: כאשר רבי חיים היה בחור בן שמונה עשרה כמדומה, היה זה בשנת תש"ד, אמרו לי כי הוא יודע ש"ס בעל פה. ישבנו יחד כמה בחורים, היה זה בשנה הראשונה של פוניבז' והוא חלף לידינו, עם חיוך של שמחה, ואז אחד הבחורים שאל אותו האם הוא מוכן להיבחן על הש"ס?

הבחור ר' חיים שאול השיב בחיוב. הוא שאל מי יבחן? אמרתי כי אני מוכן לבחורנו. שאלתיו באיזה סגנון מבחן הוא מעוניין, והוא הציע שניקח כל גמרא שאנו מעוניינים בכל הש"ס, ונראה לו רק מעט מתחתית הדף ברש"י בתוס' בתחתית העמוד או ברשב"ם, והוא יאמר באיזו מסכת מדובר ובאיזה דף במסכת.

בחנתיו, והוא השיב, הוצאתי מסכת אחרי מסכת, והוא השיב. לפעמים טעה בדף אחד, (במקום לומר דף כ' אמר דף לפני או אחרי) וכמדומה שרק על מסכת עירובין לא בחנתיו, כי אמר שעל מסכת זו עדיין לא חזר כראוי. אנו יושבים נפעמים, ושואלים שאלה ערטילאית: איך הבחור ר' חיים שאול דאז הגיע לשיבת פוניבז'?

בישיבת פוניבז' דאז, לא היה אפילו מניין תלמידים, היינו אז ששה בחורים (גם בניין כמובן שעדיין לא היה) התפללנו את התפילות במוסד הנודע 'בתי אבות' בצוותא עם נערי טהרן "ילדי טהרן" שהסתופפו שם במוסד. גם סעדנו שם את הארוחות יחד עם הנערים היקרים. לרבי חיים גרינמן זצ"ל היה שם חדר לשניה, ואכן ישן שם לפעמים. ההורים שלו היו באמריקה והוא היה בארץ הקודש, לפעמים התאכסן אצל בני משפחה. וגם בבתי אבות היה לו חדר.

הגאון הגדול שליט"א, שב לעניין הבחינה על הש"ס ומציין פרט המלמד, המכוון והמחנך: אחרי שכחתי אותו, הבחורים שהיו נוכחים, הגיבו בהתפעמות והפתעה: איזה זיכרון יש לו.

מיד אמר לאחד מהחברים שלי: אם

תלמד גם אתה ותחזור שישים פעמים על הגמרות, גם אתה תדע בעל פה.

האם אפשרי להספיק לחזור שישים פעם על כל המסכתות עד גיל שמונה עשרה? הגאון הגדול משיב באותו עניין דברים כהוריינם: הייתי בבית של מרן ראש הישיבה רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצוק"ל ופגשתי שוב את הבחור רבי חיים גרינמן. היתה זו תקופה לא ארוכה אחרי הבחינה הנ"ל, הוא נסע ללמוד כמה חודשים בישיבת פתח תקוה, וכיום אחד כאשר היה בבני ברק ביקר אצל רבי מיכל יהודה (שהיה רבו בישיבת תפארת ציון בבני ברק. בגיל 12 נכנס ללמוד בישיבה) ורבי מיכל יהודה זצוק"ל, התעניין מה הוא לומד כעת בישיבת פתח תקוה. הוא סיפר לו כי לומד עתה עירובין - מה שלא בחנתיו - והחל למנות באוזני רבי מיכל יהודה: את הפרק הזה (מעירובין) למדתי חמישים פעמים, הפרק ההוא כבר למדתי שלושים פעם. כך מנה וחלף את הפרקים.

הגאון הגדול שליט"א עושה אתנחתא קלה וענינו נישאות לשנים היקרות הללו שהנייר חלק והכוחות איתנים ויש אפשרות

עם ידידו שיבדלחט"א הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין שליט"א - לפני כשישים שנה

**במעונו של הגאון
הגדול רבי יעקב
אדלשטיין שליט"א
ברמת השרון ביקשנו
ביראת הכבוד לשמוע
מהני מילי מעלייתא
דברים של תועלת יש
בהם חיזוק, ביקשנו את
המבט מבעד
למשקפיים של אדם
גדול ומבעד למבט של
שנות דור לאחר -
שכבר אז הכיר הגאון
הגדול שיבדלחט"א את
המנוח הגדול הגאון
הגדול רבי שאול חיים
גרינמן זצ"ל והבין את
עומקו וטיבו**

מאה פעמים משנה אח

ביום 'תענית ציבור' אומרים סליחות ויש כידוע סליחות לתחלואי ילדים (שיש אומרים אותם), כאשר היה מגיע לקטע "למדנו וחכמנו אמרתך הצרופה" גם היה פורץ בבכייה.

הגאון הגדול עושה אתנחתא ונוזכר בעוד זווית קטנה בכישרונותיו. היה לו כוח מיוחד לחבר תרומים באידיש, היו שרים משהו, והוא אמר מיד אחריהם תרומים. ועשה כן כדי לשמח את המשתתפים במסיבות של ילדי טהרן. הוא היה רוח החיה לשמחם ולתת להם הרגשה טובה. הם היו יתומים.

סיפר לי רבי שמחה ברנד זצ"ל, כי באחת המסיבות - חנוכה או פורים, שהתקיימה בביתו של מרן הרב מפוניבז' (לכאורה עוד לפני תש"ד), מרן הרב מפוניבז' ישב בצוותא עם עוד רבנים ומרן הרב מפוניבז' זצ"ל, סיפר סיפור ארוך ומעניין במשך כחצי שעה. כאשר סיים את הסיפור, הנער ר' חיים אמר שהוא יכול עכשיו לומר את כל הסיפור בחרוזים, וכך עשה. באמצע, הרב רמז לו על כי החסיר פרט אחד, ומיד תיקן את עצמו והשחיל חרוז גם על פיסקה זו.

הוא זצ"ל, היה באמת בעל כישרון. אבל עלינו לדעת כי בעל כישרון הסומך על כישרונותיו, מפסיד הכל חלילה, לא הכישרון העיקר אלא העמל והמסירות לתורה. ובלי עמל ושקידה אין אפשרות להצלחה. וכפי שהוא עצמו נהג והתנהג. דברי הגאון הגדול רבי יעקב.

אלו ואלו דברי אלוקים חיים

הגאון הגדול שליט"א, עוכר מעט לחסדיו בענייני רפואה. בחלקים נכבדים עזרתו לכלל הייתה על ידי שהכיר את הרופאים וניווט בחכמה להיכן יש ללכת. והרבה מאד, היו אלו ההכרעות על ידי התורה וההלכה - הכרעות הלכתיות. ליהודי ממכריי נשברה רגלו מתחת לבוקא דאטמא והיו צריכים לנתח ולחבר את החלקים (במסמרים), רבי חיים הדריך בדיוק לרופא פלוני סם פלוני ובית חולים פלוני, ואכן הרופא עשה את הניתוח באופן מיוחד מאד וחיבר בשלמות עם ארבעה מסמרים.

לאחר תקופה ממושכת של החלמה מוחלטת, רופא פלוני מחו"ל אמר לבני המשפחה, כי אחרי השיקום המושלם, יש להוציא את הברזלים הללו מהגוף, כי גוף זר בגופו של אדם לא ראוי ולא טוב, וצריך להוציאו. הרופא המנתח התווכח כי לדעתו אין שום נזק אם הם יישארו בגוף. הלכו לרבי חיים גרינמן ששמע את דעת ב' הרופאים ואמר כי אפשר לנתח ואפשר גם להשאיר מה שיעשו יהיה לטובה, אפשר להוציא ואפשר לא. לאחר מכן סיפרו את הדברים למרן הגר"ש ואזנר זצ"ל את דברי הרופאים וגם את דברי רבי חיים זצוק"ל והוא הגיב: אם כן, אסור לנתח. כי כיוון שאין סיכון אם יישארו בגוף, אסור, כי דרך הוצאת המסמרים היא על ידי הרדמה - חותכים ומוציאים, ו'תכלה' בגופו של אדם שלא לצורך - אסורה.

מה היו הצדדים ביניהם? הרי היה כאן עיון הלכתי. כפי שרבי חיים זצ"ל הסתכל הכל בעין של ההלכה. רבי חיים גרינמן היה סבור שהיות ויש רופא האומר שראוי להוציא, יש בדעה זו צד מסוים, וממילא מותר לערוך את החבלה הזו למען הרבר, אבל דעת מרן הגר"ש ואזנר כי אין בדברי הרופא כלום, דבריו לא מהווים צד וספק כלל וממילא חבלה בגופו אסורה. ואלו ואלו דברי אלוקים חיים. ושני צדדים בהלכה.

תאמר קושייה

אחרי נישואיו כאשר התגורר בירושלים, לא הייתי רואה אותו, ולפעמים כאשר הודמנתי לירושלים ופגשתי, שמחתי מאד כיוון שהיינו בידידות. הוא גם שמח לקראתי ומיד שאל/ביקש: תאמר איזה קושייה ואיזו חקירה ממה שאתה לומד בשיבת פוניבז'. הייתי עדיין בחור - אמרתי לו מה שהיה קשה לנו בסוגיה של נכי רבעא אפומה דחד סהדא, דבר מאד מורכב. אמרתי את הצדדים ובטוחני שלא למד בדיוק את הגמרא הזו, והשבילים בסוגיא היו ברורים ונהירים לו ומיד היה איתי בתוך הסוגיא ופרטיה.

בהלכה

היו לו הנהגות שדרש מעצמו מאד, חומרות בהלכה שהקפיד עליהם מאד

זעזעזעזעזע פועמים ש"ס

בבנין הסמוך

עם אחיו שיבלחט"א הגאון רבי מאיר גריינמן שליט"א

והעוף הגיע לפתח ביתו

בצעירותו, בעודו מתגורר ברחוב ירושלים בבני ברק (היה זה בתקופה הראשונה שהגיע מירושלים לגור בבני ברק. הוא עצמו סיפר, כי פעם אחת בעת לימודו בוודאי בעין רב את הסוגיות באלו טריפות במסכת חולין, הוא נזקק לראות את ה'מרה' (כיס המרה) כדי להבין את הגמרא. הוא שאל את הרבנית שתבלחט"א האם יש לה מרה בבית להראות לו. אבל לא היה לה כי העופות כבר הורדו נשטפו ונמלחו כדן. היא יצאה וניסתה לחפש אצל השכנים אך לא מצאה. ואז לפתע דפקה אישה בדלת הבית עם עוף בידה באומרה כי יש לה שאלה דחופה בעוף - האם כאן אני אוכל לקבל מענה, הרבנית אמרה לרב כי אשה עם עוף בפתח, הוא יצא ואמר לה כי עדיין אינו בקי לחלוטין בהלכות למעשה אבל אם תשאיר אצלו את העוף למשך כשעה הוא יעיין מהר הדק היטב בדן וישיב לה. היא אמרה כי היא מגבעתיים הסמוכה בתחילת רמת גן, ואין לה אפשרות ללכת ולחזור לאחר זמן, הוא כיוון אותה לכתובת של אחד הרבנים באזור, רק ביקש ממנה לזמן מועט לעיין משהו ולראות את המרה במתנית. היא הסכימה. עיין ומסר לה את העוף. והתבטא פעם: כופר כבר אין אפשרות להיות (אחרי שנראית כזו השגחה פרטית).

עוד סיפר הגאון רבי מאיר שליט"א, אודות הימים שהתגורר

בכשרות ובתפילות. הייתה לו את המעלה שהבין את האחרים שאינם במעלה הגבוהה של דקדוק ההלכה, ונתן גם להם מקום בליבו, שאינם בני אדם שליליים וקירב כל אחד.

הוא לימד את בני משפחתו ותלמידיו הרבים שעם כל המכשור וההתפתחות הטכנולוגית של היום אין הדברים סותרים לדקדוק וחומרות בהלכה. אפשר למלוח בשר בבית, גם בדורנו ובימינו, ולשמור ולדקדק הלכה בכל פרטיה.

לומד כנער עם מרן החזו"א

הוא סיפר לאחי הגאון שליט"א, כאשר התחיל ללמוד זבחים היה ילד ושאל את מרן החזו"א מה הכוונה שוחט קרבן שלא לשמה אין לפרש - עולה לשם שלמים?

המחיש לו מרן החזו"א: כאשר אדם מקריב קרבן, הקרבן עולה לשמים כדי שיהיה לריצוי לפני הקב"ה ויכפר. בשביל לעלות עליו לעבור דרך חלון ויש הרבה חלונות בשמים (פענצטראך) יש חלון מיוחד לקרבן עולה ויש חלון לקרבן שלמים. וכאשר שוחט את העולה והוא חושב שייכנס דרך החלון של השלמים זו המשמעות עולה לשם שלמים. כך המחיש לו בהיותו ילד קטן "המחשה": - "פענצטראך" אמר באידיש.

הוא סיפר גם למרן הגאון רבי גרשון שליט"א. שכנער צעיר, החל ללמוד עם מרן החזו"א משניות שביעית. הוא החל לקרוא "עז אימתי חורשין בשדה האילן", העיר לו מרן החזו"א, לא כך מתחילים אלא יש להקדים (בערך כלשון הזה) כי כתוב בתורה שש שנים תורע שדך ואספתה את תבואתה, והתורה כותבת כי את המלאכות הללו והללו אסור, ויש הלכה (למשה מסיני) להוסיף מחול על הקודש וממילא אם הוא חורש או זומר באופן שמועיל לשנה השביעית, גם זה בכלל העבירה, ואמרו חכמים את השיעורים ממתי מתחילה ההשפעה על שנה השביעית ולכן אמרו חכמים "מאמתי חורשין בשדה האילן".

אח"כ חזר הנער רבי חיים על המשנה הזו מאה פעמים! כנראה שאמר לו מרן החזו"א לחזור. ואח"כ למד את המשנה השנייה. כך אחי הגאון סיפר לי בשמו.

השיחה מנווטת לדרכי הלימוד בשיבת פוניבז' ושיחות הלימוד של מרן החזו"א עם תלמידי הישיבה בפוניבז', והשעות שמרן שח בלימוד עם מרן הגאון רבי שמואל ריוובסקי וצוק"ל, בשפה משותפת ובערנות. ועוד חזון למורד.

עם סמרטוט ריצפה

**ביום השני לניחום
האבלים נכנסנו לביתו
של אחיו הגאון רבי
מאיר שליט"א הבית
היה הומה אנשים.
הצלחנו להידחק,
לשאול ולשמוע.
הגאון רבי מאיר
גרינימן אבל, ודואג
על האבידה הגדולה
שארין לה תמורה. בין
הדברים הוא מספר.**

שימוש תלמידי חכמים

פלוגי מספר כי אבא, נכנס לחדרו ושאל: יש לי מצות חינוך, והנה הי"ערות דבש" כותב שכאשר יהודי לא יודע בבהירות כל הלכות שבת אין לו לזוז לכאן ולשם בשבת, כיון שללא משי"ם יכול להיכשל על כל צעד ושעל, אז א"כ מה אעשה עם ילדי הקטנים בשבת, וכי אלמד עם הילד את כל הלכות שבת. אמר לו הרב זצ"ל: אצלנו, מה שראינו שעושים בשבת - עושים, ומה שלא ראינו לא עושים.

הגאון רבי מאיר: בדור שלנו חסר את השימוש, יש הרבה עיון ולימוד בדרך ד' אבל חסר מאד את שימוש תלמידי חכמים. אחד מיוחד מקנייני תורה, והשיחה נסובה אודות שימוש אצל תלמידי חכמים. ומכאן לידיעת הש"ס שלו עוד מימי צעירותו שחזר הרבה על תלמודו עד שהיה כמונח בקופסא. ואנו מספרים בשם הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין שליט"א שבחן אותו בצעירותו בש"ס, ואמר לו כי אכן חזר הרבה פעמים על הש"ס ולכן הוא מונח בזיכרוננו.

הגאון רבי מאיר שליט"א מציין כי זוכר פעם שכך בחנו אותו - "מבחן סיכה". תלמיד חכם ישיש שליט"א היושב במקום, מציין כי אחרי בר המצוה שלו בימים ההם, הוא בא אל מרן החזו"א ואמר לו כי רוצה שיבחן אותו. ומרן החזו"א בחן אותו בצורה זו - שהגביה מעט את תחתית הרף ושאל באיזה דף מדובר? - מה כתוב בדף הזה. כך מרן החזו"א בחן את הנער.

ואנו שואלים: מתי היה לו זמן לחזור כל הרבה פעמים על תלמודו? הגאון רבי מאיר שליט"א משיב: כנראה שהחזרה לא הייתה כל כך בעיון, וכך מסתבר. אבל צריך זמן כדי ללמוד בעיון וגם לחזור כל כך הרבה פעמים. ויש בכך פשרון מיוחד.

הגאון רבי מאיר משיב: על ידי היגיעה קיבל סייעתא דשמיא והיה לו זמן ללמוד וללמוד. ונהיגשים מוסיפים: וגם לעשות כל כך הרבה חסד. והספיק מה שהיה מוטל עליו. בנו שליט"א של הגאון רבי מאיר מוסיף משפט: והוא זצ"ל לא שכח אף אחד, וידע בדיוק שפלוגי הנכנס עתה לבית, אסור לו לצום, וכיון שבשבע הבא תהיה תענית זכר לומר לו כי אין לו לצום. זו המתמנה של הלימוד תורה לשמה "נותנת לו". דיברו אודות הצוואה שהוקראה בעת הלוייה מפי רבי מאיר שליט"א, והבקשה. בני המשפחה מציינים כי הצוואה נכתבה כבר לפני עשרים ושתיים שנה בעת שנפטר תלמיד חכם גדול ובין הפטירה ללווייה של אותו גאון מידידי, ישב הגאון רבי חיים שאול זצ"ל וכתב את צוואתו שהתפרסמה כעת אודות הלימוד לעילוי נשמתו ותפילת אנא.

בצעירותו ברחוב ירושלים כי לילה אחד יהודי דפק בדלת הבית באמרו כי יש לו שאלה חשובה לשאול, הרבנית הגיבה כי הרב שוהה באיזו דירה, וביקש לא לשלוח לשם איש. היהודי אמר כי זו שאלה של פיקוח נפש. אמרה לו הרבנית, אם כן אין ברירה ואומר לך את הכתובת. היא כיוונה אותו ללכת לאחד הבניינים הסמוכים, נקבה בשם המשפחה הכתוב על הדלת. תדפוק ותבקש לשאול. הוא מיהר הלך, דפק על הדלת ולא היה מענה. דפק ולא הועיל. עד שהגיבה קולו בצעקה: זו שאלה של פיקוח נפש.

רבי חיים זצ"ל פתח את הדלת ובידו מגב עם סמרטוט רצפה. שמע את שאלתו של היהודי הרהר והשיב לו עליה. אז הוברר שלא הלך ללמוד באותה דירה, אלא היתה זו דירה של יהודי זקן חולה שהתקשה בניקיון הבית, והרב הלך לסייע לו בכמה דברים נצרכים ולדאוג לניקיון החשוב מאד לתועלת הבית, ולשטוף לו את הרצפות.

שני צדדים

המנחמים נכנסים בזה אחר זה. הגאון רבי יעקב דויטש שליט"א נכנס גם הוא לחדר. ומבחינ בהנהגתו של הגאון רבי מאיר שאינו יושב על כסא נמוך אלא על מזרון סמוך לקרקע ממש. אחד מהת"ח מציין לרבי מאיר, כי בעת שלמדו בכולל נשאלה שאלה בריבית אודות שיק בסגנון מסוים מה דינו. הוא הציג את צדדי השאלה קמיה רבי חיים שאול זצ"ל, הוא אמר לו: אינני עונה ב'חושן משפט' בלי לשמוע ב' צדדים, אמרתי לו כי אין זו שאלה מעשית אלא שבסך הכל הצגנו את השאלה כב' צדדים בעקבות הלימוד, אמר לו הרב: אעפ"כ לא אענה (כיון שיכולים להשתמש בהכרעה זו למקרה דומה, וזו הייתה שאלה מורכבת ומסובכת לדינא)

רבי מאיר שליט"א מוסיף ואומר: מרן החזון איש עצמו מיעט לענות ב'חושן משפט' רוב תשובותיו בהלכה לשואלים היו באורח חיים ויורה דעה ולא בחושן משפט. פעם התבטא מרן החזון איש אני עוד הכרתי בימים עברו אחד מגאוני הדור שיכול היה לענות ב'חושן משפט' - בכתפיו הרחבות ובכת ההכרעה וכראוי, (ונקב בשמו) אבל, אומר הגאון רבי מאיר שליט"א, הדורות הולכים ופוחתים וקל וחומר בדורנו.

אח"כ נסובה השיחה אודות ההכרעות של הגאון המנוח בענייני רפואה והסייעתא דשמיא לה זכה ויהי לפלא איך וכיצד הכריע. הגיב רבי מאיר שליט"א: מתניתין היא! - כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה ולא עוד, ולא עוד ונותנת לו מלכות וממשלה כו'. עיקר העיקרים בשמחת חייו וכל הסייעתא דשמיא היה עם דביקות בתורה ועיונה, שזה היה עיקר החיים כמוכן.

ומת למידי יוון

הרב ס. ברמן

'בראשית הדברים אני חש חובה לציין' - פותח בפנינו הגר"ש שליט"א - 'כי אכן בין רבותיי שהיו לי, אחד מהם הינו הגאון הגדול רבי חיים גריינימן זצוק"ל, אך לא ניתן לקרא לי 'תלמיד', כי אף שלמדתי רבות ממנו, תלמיד צריך שיהיה לו משהו מאפיין כרכו, כמו אלישע שהיה תלמידו של אליהו, המרחק שלי לא רק ממנו אלא מעור מרבותיי בהם מרן הגרא"ל שליט"א ומרן הגר"ח קניבסקי שליט"א הוא רחוק מאד, לכן הייתי מגדיר זאת שזכיתי אכן לקבל ממנו, אבל לא זכיתי להיקרא בבחינת תלמיד'.

עסק התורה שלו אליו נחשפתם היה מדהים...

חוץ מתורה לא ראו אצלו דבר כל ימי חייו, כל מי שהכירו והיה קרוב אליו, ידע, כי במשך כל ימי חייו לא היתה אצלו כל התעסקות שאינה קשורה בלימוד. אני זוכר אותו בכואו לביהמ"ד לדרמן לתפילת המנחה, וכשהגיע לתפילת שחרית בבית מאיר, עד התפילה ומהתפילה עד להגעה לביתו, ניצל כל רגע לשניים מקרא, או לשוחח בלימוד, ההלוך הלוך ושוכ בכל סדר יומו, הכל היה מנוצל ללימוד.

אם זה בימי שיש העסוקים או בערבי יו"ט, הוא נשען על מחברת וכותב חידו"ת ללא גבול. אני זוכר שהיה מוסר שיעורים בתקופות של החגים, ואף לפנה"צ בימי שיש היה מוסר שיעורים. הוא רק שב מהשיעור, מיד התיישב בביתו ביום שיש בשעת צהריים וכתב את שיעורו במחברתו. ולבטח לאחר עמל כה מפרך בכל ששת ימי השבוע, אך נדמה כי באה שבת באה מנוחה, אך אני זוכר תמיד בשבת בצהריים הוא כבר היה אומר שיעור אותו הכין שעות קודם לכן. בחג הסוכות ואף בשני ימי ר"ה, כל העת היה עסוק וטרוד רק בלימוד התורה ועומק עיונה. אך באמת הגדלות אצלו התבטאה, שעמל התורה לא היה על חשבון ההטבה לזולת. וכך למרות שלא החסיר מעורו הליכה לשמחות, ולגמול חסד עם הזולת, הכל נעשה סביב לימוד התורה, וזה לא פגע

בשירת התורה שהיתה כל ימיו. אני זוכר שגיסו הגר"י ליס זצוק"ל שאל אותו פעם - מילא זה שהוא מצליח להוציא ספר מדי שנה, הוא דבר שניתן להבינו, אבל זה שמספיק למרות זאת כל כך הרבה לפעול ולעשות, זה בלתי מובן וברור בעליל.

גדלותו זו התבטאה מנערותו ממש, ידוע מה שאמר מרן הגר"י זצוק"ל אודות דברי הרמב"ם שאפילו חולה ובעל ייסורים יקבע לתורה והאחרון שנקט שם הוא - אפילו בעל אישה ובנים. ואמר מרן הגר"י שכנראה זה הכי קשה כי הוא מטופל במשפחה. פעם שמעתי מאחד מגדולי הת"ח בירושלים, שנכנס אליו כשהיה אברך צעיר אבא לכמה ילדים שגדלו בבית פשוט וקטן, ובהיותו חתן של הגה"צ רבי ישראל לוריא זצ"ל, והרבה כסף לא היה לו, ואם היה לו קעסט, זה התבטא בלחם ובצל, והוא העיד - איך שהיה

שקוע בסוגיא וכל הצאן קפצו מסביבו, זה דבר שגם בתנאים שבדרך כלל אנשים נורמלים לא לומדים, הוא למד ללא הפוגה... פעם את התבטא באוזניי, ש'לא לישון בלילה', זה דבר שאינו נכנס בצער גידול בנים, זה גידול בנים עצמו, אבל לנדר ילדים ביד אחת, ולהחזיק את הרמב"ם או החזו"א ביד שנייה, זה קשה וזהו צער גידול בנים.

מה התשובה לכך? השאלה היא באמת מסקרנת למי שחפץ לגדול בתורה כמותו?

מרן הגר"ש וואזנר זצוק"ל שאל זאת בהספידו את מורו ורבו מרן החזו"א, בשואלו - איך הוא זכה לכל כך הרבה דברים. והוא השיב בדברי הנאמר כאבות - כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו, נקרא רע, אוהב, אוהב את המקום, אוהב את הבריות, משמח את המקום, משמח

מבקש ייסורים...

כבר באשכנחיה דרבי, דיברו אודות המעשה הנורא שהוא בצאת שביעי של פסח לפני שש שנים ביקש ייסורים, ואכן נפל למחרת ונתייטר נוראות במשך שש שנים רצופות במדויק.

אך המעניין מכל שמעשה זה אירע בעת הגר"ש שליט"א ישב שבעה על אביו, והוא מתאר לנו גופא דעובדא היכי הוה.

אבא זצוק"ל הרי נפטר בשבת חוה"מ פסח, ובמוצאי שביעי של פסח, הגיעו לנחם מרן ראש הישיבה הגרא"ל שליט"א וגם הגאון הגדול ר"ח גריינימן זצוק"ל, מהם למדנו כמה צריך להזדרז, כי במוצ"ש בעוד כולם עסוקים עדיין עם חמצם, הם ידעו כי יסוד הדין הוא לנחם תוך ימי השבעה גם כשהל בחג, ונדחה מפני אבלות, ולכן ראוי להגיע בתחילת הימים.

והיה אדם ששאל את מרן ראש הישיבה הגרא"ל שליט"א, איך אדם כמו אבא שהיה קדוש וטהור, סבל כאלו ייסורים בשנתיים האחרונות, ומרן הגרא"ל ענה - בשביל להגיע לשם צריך ייסורים.

כשמע זאת רבי חיים, הוא אכן תיאר שמצאנו שרבי ביקש שבע שנים ועוד שש שנים של ייסורים, אך לומר זאת שהוא היה צריך זאת בכדי להגיע לשם, אולי קשה להגיד... לימים סיפר לי בנו, שאבא זצוק"ל נגלה אליו באותו הלילה, ואמר שהצדק עם מרן הגרא"ל, ולא יכולתי להגיע בלי הייסורים... לשמע הדברים הוא אמר שאם כך הוא חפץ לקבל ייסורים, ואמר זאת בהקצין. ואכן באותו בוקר הוא לפתע נפל בביתו, ואבריו ממש נפגעו, ומאז סבל ייסורים נוראים שש שנים במדויק. לימים כשבאתי לשואלו אם נכון הדבר, אמר לי איני זוכר, וידעתי שתשובה זו בשונה מאיני ידע מעידה שזהו אכן אמת. פעם התבטא באוזניי, באומרו, שהפעם האחרונה שיצאתי בריא, היה לצאת מבית האבלים בבואי לנחם אתכם, כי אחרי זה כבר לא היה בריא. ושמעתי פעם ממרן הגר"א אדלשטין שליט"א, ששמע מפיו אז שהרגיש שדוחפים אותו, והרגיש שזה משמים...

ר מכולם

כשאנו מבקשים מתלמידיו לתאר את דמותו המיוחדת כמי שנודע בגדולותו ויגיעתו הרבה, ועם זאת הספיק כה הרבה בחייו למען הרבים, הם מתקשים להקיף ולתאר דמות רבת אנפין שכזאת. אך על התורה המיוחדת שלו, קל יותר לדבר, כי זו היתה שירת חייו כל הימים ועליה השתית את כל עולמו. הגאון רבי חיים ישראל שפירא שליט"א ראש ישיבת 'שערי תורה', מנסה לגעת בקצות דרכיו התורניות ומספר על רבו שהגיר דמעות בכל פעם שהתפלל 'ברוך שמה... דתפתח ליבאי באורייתא'

למעלה: מאזין לנאומו של יבדלחט"א מרן רה"י הגראי"ל שטיינמן שליט"א
למטה: לצידו של יבדלחט"א הגאון הגדול ר"ד לנדו שליט"א

באיסור תערובות בלחם, כשעשו למרן הקה"י צוק"ל לחם חדש, והיו שאלות, כשכל הציבור דן וטורח אם ניתן להשתמש או לאו, וידעו שצריך משהו שיכניס עצמו היטב לרזי העניין, וגם שידע הכל, מה שראיתי באותם מקרים, שהוא היה המרא דשמעתתא בכל דבר.

זה בשנות העבר, בשנים האחרונות למרות כל הייסורים והסבל, זה הלך והתגבר ללא הפוגה, לא ניתן לשער איך וכיצד למד עם הנכדים, בערב הפסח האחרון כשכולם עסוקים בטרדות החג, הוא יושב וכותב עד ערב יו"ט את כתביו, ולמרות כאבי הגוף הנוראים, הם היו משניים אצלו, העיקר בימי חייו היתה התורה ויגיעתה.

אז כיצד מצא זמן לכל הדברים הללו אם כה היה טרוד בסוד עיונה?

המיוחד אצלו היה, כי הכל היה תלוי בשקיעות, לא עשה דבר אם היה בכך סרך של פגיעה בעמל התורה. פעם פעמיים ביקש ממני לעשות דבר מה, אך פתח ואמר - אבל אם יש לך חברותא ואתה לומד עכשיו, אז אל תעשה...

ופעם אמר לי - אם אני רוצה לשלוח שליח לדבר מה, אני שולח את הגר"י בויאר, שהוא שקוע בלימוד מהרגע שאני שולח ועד שחוזר, ואני רוצה לשלוח משהו אחר כי

זו היתה התחושה לגבי כל ימיו, בהיות שלמד כמורו ורבו לשמה, זכה לזמן הרבה מעבר להספקים הנורמלים שיש לכל אדם, זו היתה התחושה אצל כל סובביו, שכל סוגיא היתה אצלו לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא בכל קצווי התורה, ולכן הגיע לתוצאות כה מיוחדות.

להביט בספריו, הרי אין זה דבר שהוא בדרך הטבע, וכך ידענותו המופלגת, אני נזכר באמירותיו אף בשאלות חמורות שהתעוררו מדי פעם, כשאירע פעם נידון

את הבריות, וכו'. והוא נתקשה, אם הכל מפורט בהמשך המשנה, מדוע הקדימו ופתחו שזוכה לדברים הרבה ולא הסתפקו בפירוט הדברים הרבים שמתארת המשנה.

הוא ביאר, שלומדים מכך, שמי שלומד תורה לשמה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, וזכה לדברים הרבה מעבר לזמן ולכוחות וליכולות אליהם ניתן להגיע, ואז מפרטים את כל הדברים שניתן להגיע אליהם, עד כדי שסיים התנא באומרו - מגדלתו ומרומתו על כל המעשים...

סיפור של חיי תורה ארוכים...

כשביקשנו מתלמידו מקורבו הגדול הגר"י זילברברג שליט"א ראש הישיבה לצעירים בוכרון יעקב, לשמוע איך הוא הצליח להקיף עולם ומלואו למרות יגיעת התורה הנוראה שלו - הוא משיב - למדתי בכפר חסידים בצעירותי, וכל פעם שהגעתי לישיבה המשגיח הגאון הגדול רבי דב יפה שליט"א ביקש ממני לומר דבר תורה ששמעתי מרבי חיים זצוק"ל, וכל פעם שאמרתי לו, הוא אמר לי - יש לוגדלות המוחין... אם נבאר הגדרתו, בגדלות המוחין היה נתון אחד שעם מוח עצום ניתן להספיק ולהגיע לדברים רבים יותר, אך החלק השני והחשוב מכך, שכל מה שהתעסק היה אצלו תורה, לכן גם כשעזב את הלימוד להשיב דבר מה, באותו רגע מיד חזר לאותה סברא, ואצלו זה היה כמו לימוד כמה מסכתות, ולכן אף ששאלו אותו בכל התחומים, זה היה עבורו המשך לימוד התורה ולכן הספיק הכל.

אוכל לציין נקודה שמשכה אותי מאוד אליו, אני קשור עמו מ"ב שנים והייתי אצלו מאות רבות של פעמים, תמיד ראיתי אצלו אמונה חושית, ידעתי שכשאומר לי משהו הוא משיב כפי מה שהתורה צריכה לומר. כך לדוגמא לפני ר"ה, כל השאלות ששאלתי במה שנגע לאחר הימים הנוראים, לא ענה לי ואמר בכזו פשטות - נראה מה שיכתבו ברי"ה... הוא נתן תחושה שזה פשוט שאחרי שכותבים זוהי מערכה אחרת.

אני חושב כי ההגדרה לשאלתכם היא אחת, אם אדם מעריך למשל מיליון דולר בהם הוא אוהו, ולפתע אמו מבקשת דבר מה, הוא ישמע למבוקשה, אך יאחז היטב את המיליון דולר ולא ירפה מהם לבל יאבדו ממנו. הקשר שלו לתורה הוא עמוק בלי כל השוואה לאותם מיליון דולר שהם רק דמיון מתועתע, ולכן, כשהאדם ימחיש לעצמו שהתורה שווה מיליונים, אז פשיטא שמיד חוזרים אליה, וגם כשעוסקים בדברים אחרים, אוהזים בה כל העת ודעתם עליה.

זו הסיבה שמאות פעם כששאלתי אין ספור שאלות, אמר לי - לך ללמוד, למה זה חסר לך שתסגור את הגמרא? ...!

דוגמא אחת מיני רבים אציין, שפעם לפני עשרות שנים היתה לי שאלה רחופה מאד, ודפקתי באישון לילה, והוא פתח לי הדלת, וניכר היה שהערתי, מיד התנצחתי עמוקות, והוא מפטיר באומרו - תמיד, עדיף שתעיר אותי באמצע השינה ולא בשעת הלימוד.

ופעם שאלתי על הוריי שקבורים בב"ב, אם כדאי ללכת מדי פעם לצינזם לומר תהלים, ואמר לי - אם תלמד חצי שעה לע"נ, זה יהיה פי אלף לע"נ מאשר ללכת לשם.

מה מקור הפיקחות המיוחדת וכיצד ניתן להמחיש זאת?

סיפור מיוחד שח באוונטי נהגו הרב אולמן, אשר נהג לנסוע עמו לתפוח, שם שהה מתחילת השבוע ועד סופו. באחד הימים כשיצאו, אברך אחד דפק בחלון המכונית, הוא

עם יבדלחט"א מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

אינני יכול לשאת בעול הביטול תורה.

ההרגשה שהוא נתן לאחרים ואף מימש זאת בעצמו, שאם אתה עוסק בלימוד הכל יסתדר, ורק אם זה לא על חשבון חברותא והעמל, אז תוכל לעשות, ולכן בכל דבר שעשה, הכל היה מתוכנן הלימוד, כאילו אין הפסק כלל.

סיפר לי חתני שליט"א שהוא אחד מתלמידיו, שלא אחת היה אומר להם - אם אתה לומד אתה שווה, ואם אינך לומד אינך שווה, כי צדיק זה חשוב, אבל הערך של בן אדם נמדד לפי כמה הוא לומד.

אמר פעם המשגיח רבי שלמה וולבה זלה"ה, שמרן החזו"א היה הבעל חסד הגדול בדור, והתפלאו מדוע דווקא זאת אמר עליו, ולא על הצדיק רבי אריה לוי למשל. ואמר, שהוא נתן את הדבר הכי יקר לו לאנשים, את זמן הלימוד שלו, וזהו החסד הגדול, וזה ניתן לומר בבירור אף עליו, שבחוקות הכי חשובות לו, נתן את

הזמן הכי יקר לו לאחרים.

הוא אמר לי פעם כשנסע ביום א' לתפוח, עד יום חמישי, שביום ראשון עד שמתאושש מכל מה שהיה לו עם הרבים, לוקח זמן, וביום חמישי הוא כבר נצרך להתכונן חזרה, כך שנותרו לו רק 3 ימים ללמוד כראוי...

מה ניתן לספר על קרבתו הגדולה לידו מרן החזו"א?

דרכו בלימוד היתה כדרכו של מרן החזו"א, להתחיל כל דבר מהתחלה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. קשה כיום להגדיר, אבל הוא ידע היטב והכיר את דרכו בלימוד וכך עמל היה כל ימיו ללכת בדרכו. ידוע שהיה לו אח תאום, ופעם התבטא

מרן החזו"א לאחותו הרבנית קניבסקי ע"ה, בהיותם קטנים, מי עושה לך רושם יותר מבין שניהם, ואמרה על השני. התבטא מרן ואמר - הרי הוא 'מבקש' מיוחד שמתמסר לתורה. ואכן כל מי שהכיר, הוא עמד תדיר באימה לפניו רבו, והכל בכדי ללמוד ולעשות כמותו, בצורה מעוררת כבוד.

יש תלמידים רבים למרן החזו"א, כל אחד בגדלותו המיוחדת. אמנם בכישרון הוא היה מיוחד שקשה להתחרות עמו, הקב"ה נתן לו זיכרון מיוחד וחכמה מיוחדת, וזה אפשר לו לרכוש הרבה בצעירותו מהרועה הגדול. למרות גדלותו של מרן החזו"א, היו שאמרו על מרן האחיזה צדוק"ל - שאם היו חותכים את הכישרונות של מרן הגר"ח ע

פתח והקשיב לסיפורו, והיה זה מקרה מזעזע, שאשתו חלתה במחלה נוראה וקשה, ועשו כך וכך ושוב חזרה המחלה ויש דברים נוראים... הוא ענה לו את שצריך לענות והתחיל בנסיעה.

ברכב ישב בנו רבי נחום, וכהרגלו, בנו שישב מאחור תמיד היה פותח הגמרא וקורא, והוא היה מתערב מדי פעם בפעם ומתווכח בלימוד. וגם הפעם אמר לבנו שיתחיל לקרוא, והגמרא היתה מוכנה לפניו.

מיד לאחר מכן התבטא ואמר כך - בעצם איך אפשר ללמוד אחרי ששמענו דברים כאלו נוראים זה עתה, הכאב הרי ממלא כל האישיות, ואז אמר לו - אבל בלי הגמרא אני לא אדע מה לענות. כי בשונה מהמקובל אצל רבים, צריך את הידע, אבל את ההחלטות הקשות, בלי הגמרא לא היה יודע. זו הסיבה שהיה פעם מקרה באישה שהיתה בסיכון, והורה להם את שהורה, אך הרופאים סברו אחרת, וביקשה האישה מהרופא שיעשה את מה שהרב אמר להם. בישיבת צוות כשישב עם כל הרופאים, הודיע שאף שדעתם אינה כן, הם יקבלו את דעת הרב כרצון האישה. לפליאת הרופאים שהיו בהלם, אמר, אנו יודעים שהרפואה בנויה מ-20 אחוז שכל ו-80 אחוז ידע, אבל להרב גריינמן יש הרבה יותר שכל מאתנו ולכן הוא עדיף אף על הידע שלנו... דבר זה הכירו אף בצעירותו, לפני כארבעים שנה סיפר לידיד בשם הגר"ש פישר שליט"א, שאמר לאחר משיאליו - אותי כל דבר שישאלו אותי בשו"ע אני אדע, כי אני מכיר היטב ישר והפוך, אבל לתת את המשקל הנכון לכל נתון בכל מקרה, זה צריך לשאול את רבי חיים, כי רק הוא יודע להשכיל בכוח תורתו. זו הסיבה שהמשיה יכלו לשאול שאלה זהה, וכל אחד קיבל תשובה אחרת בהתאם לנסיבות.

מה ניתן לספר על יראתו הקודמת לחכמתו?

אספר מה שאירע עמי, לפני 15 שנה כשלא היה צעיר, היתה לי שאלה במזווה, התפללתי אצלו כהרגלי, ואחרי התפילה הלכתי לביתו דרך השביל הידוע שלא היה סלול, ולפתע היה נראה שהמזווה עומדת ליפול מיד. פתאום כמין רגע אינני רואה אותו, והשתוממתי להיכן הוא נעלם.

ואז אני מביט ארצה ואני רואה לפתע שהוא נחת ארצה בתנועת

ישיבה בכדי לתפוס את המזווה העומדת ליפול... כשראה שהיא לא נפלה, שמח ומיד התרומם. ואז אמר לי - עתה למדתי דבר חדש, מהיום אני לא עונה שאלות למזוזות עד שמגיעים הביתה ויושבים לצד השולחן.

ואתן דוגמא מאלפת שהיא דרך לרבים ממש, בהיותי מרביץ תורה בישיבה בזכרון יעקב, היתה לנו שאלה אם לזרוק בחור מסוים, והכרענו בצוות שמוציאים אותו, אך ליבי נוקפי, והלכתי לשואלו.

והוא ענה לי כך - אתה שואל אותי שאלה שגם סנהדרין לא יכולים לענות עליה, כי הם עונים בדיני נפשות כשיש עדים והתראה, וכאן היא שאלה בשיקול הדעת מה יזיק ומה עשה וכו', ואין אתה רוצה שאני אענה. אבל אם נכניס עצמנו למסלול מסוים, דרכו אכן נוכל לענות, וזאת ע"י שנחליט שאנו דנים על הבן שלנו, ודרך הצניע הזה מותר לענות בנפשות. עתה תשאל מחדש על הבן שלי שהיה אצלך ו... לאחר ששמע הכל, החליט להשאירו בישיבה, ואכן כיום הוא אברך נפלא ממש.

והירותו בממון היתה לשם דבר, פעם ניהלתי שידוך לאחד מבניו, והודעתי בתקיפות שאיני רוצה כסף על כך, כי אני חש הכרת הטוב עצומה אליו. בפיקחותו הרבה, עוד באותו ערב הגיעה אלי הביתה מגילת אסתר עוד קודם הווארט ששווה הרבה יותר מכסף השדכנות.

מה התבטא לתלמידיו אודות המושג של גדולי הדור והפרעתם?

גם בזמנים שחלק על חכמים אחרים, היה אצלו מוחלט שיש ארגון גג שכל עולם התורה חייב להתאגד דרכו, ואלו רק דרך גדולי התורה שמנהיגים בפועל את הדור. זו הסיבה שהורה לעשות מה שאמר גדולי ישראל שהנהיגו את אותו דור, לכן אף בבחירות תשמ"ט שלחני להיות יו"ר קלפי, והייתי אז מעין דוברו, והורה לכולם שעלינו לעשות רק מה שגדולי אותו דור אומרים. ובהיותי מקורב מאד עשיתי בפועל אכן כפי שאמר בחפץ לב. וכך בימינו הורה לכולם, כי בהכרעות כלליות חייבים לשמוע לגדול הדור המנהיג כיום את הדור על כתריו.

איך ניתן לגדול לאורו הגדול בכוז גדלות בתורה?

זה קשה לגדול כמותו, אבל המיוחד בו כפי שאמר לא אחת - תעשה מה שאתה יכול. הוא הנחיל לכל תלמידיו, שיעשו מה שהם יכולים, היו כאלו שביקש מהם תשב שעה ללמוד, וכשהיתה הרגשה שמישהו נכשל במשהו, דבר ראשון הוא אמר - שב תלמוד שש שעות ואח"כ תעשה ותראה שהתורה תנחה אותך בדרך האמת.

אני נזכר שחמי הג"ר רפאל יצחק וסרמן זצ"ל ר"י אהל יעקב, היה בחוליו, הוא בא לביה"ח לשאול בשלומי, ומיד עצם הדבר שבא אדם מיושב שניכר עליו המבט של תורה, זה כבר הרגיעו לגמרי, וידע מיד לומר

הבן אדם שהכרתי, חצי שנה קודם לכן לא הכרתיו כך. אבל כבר היינו במקום, החלטתי לשאול. והנה הוא רק פתח את פיו, לפתע גיליתי את הגר"ח כפי שהכרתי כל העת, בכזאת חיות וברען ממבט של תורה ותשובות בהירות.

בטרם יצאנו, הוא בירך אותו שיהיה בריא וזה יסתדר לגמרי. בצאתי מהחדר אמרתי לבנו את תחושת... הוא השיב ואמר - זה עוד יותר חזק ממה שהיה קודם לכן, הוא נכנס לשקיעות לכל העניין.

והנה אך יצאנו משם, באותו לילה לפתע הוא נפל מן המיטה מה שאינו מצוי כלל, ומפאת המכה הסתדרה הבעיה לגמרי, וכך הכל ירד מן הפרק בזכות הנפילה.

לשש עדיין כל חלק ממנו היה נותר עילוי גדול.

מה ניתן לספר מאורע מיוחד שאף אתם התפעלתם ממנו במיוחד?

סיפור מיוחד שלא סיפרתי בחיי ממה שאירע בשלוש השנים האחרונות. בן משפחתי סבל בכתפו שיצאו לו חוליות והיה לו סבל נורא. הוא טיפל אצל כל מיני רופאים שנתנו תרופות חריפות, והיה נידון לגבי שתי תרופות נוגדות שכשלוקחים את שתיהם זה מסוכן, ונדרשה החלטה מכרעת.

נכנסנו להגר"ח לפני שלוש שנים, אך כשראיתי את מצבו הגופני, הצטערתי שבכלל נכנסתי אליו כך, כי ראיתי שזה לא

להציל את הילדי

■ **עולם התורה הספרדי**
הפורח כיום באלפי בני
תורה מבני עדות המזרח
ובישיבות המעטרות את
כותל המזרח של עולם
התורה חייב את יסודותיו
לגאון הגדול רבי חיים
גריינימן זצוק"ל שהניח
את יסודות הבניין של
עולם התורה הספרדי.
הגאון רבי שלמה
אנגלנדר שליט"א ראש
ישיבת 'בית שמעיה'
המעטירה בשיחה
ל'מוסף שבת קדש' על
חלקו של הגאון הגדול
זצוק"ל בבניית עולם
התורה הספרדי ■

ב. ראם

האם ניתן לומר שאבני מסד מעולם התורה הספרדי נזקפות לזכותו של רבי חיים זצוק"ל? הגר"ש אנגלנדר: כדי להשיב לכם כמה דברים אמורים, ברשותכם אקדים לכם במעט היסטוריה. כשהייתי בחור צעיר לפני למעלה מיובל שנים בישיבת סלובודקה, כשהגיע בחור ספרדי לישיבה, נשאו אותו על כפיים... למה?

מהקמת המדינה הייתה עליה גדולה לארץ בעיקר מצפון אפריקה אלג'יר ותוניס וכאן שחטו את כולם, זרקו אותם לישובים. אני זוכר כבחור שהלכתי לשדרות להשפיע על רישום הם גרו בצריפים ובפחונים. מנהלי המדינה ידעו שהזקנים, אין איתם בעיה, ואפילו נתנו להם סידורים, אבל הדור הצעיר אצלם... וככה הרסו דור שלם. אף אחד כמעט לא העז לדבר לשלוח את הילדים לבתי ספר של החינוך העצמאי. כמוכן שאני מדבר על מי שהיה במשרה רשמית של רב או דיין בגלל פחד משלטון

מה שצריך לעשות ומה לא צריך לעשות, כי דרכו הייתה תמיד להרבות רק כמידת ההשתלשלות.

כמו הביטוי שרבי איצלה אמר להגר"ס, אם היה לי הלב של היסוד"ע והכישורונות של השאג"א והגאונות של הרבי הייתי יכול לעבוד את ד' כראוי, והוא השיבו - לא רוצים אלא את העבודה בלבך ובראשך. כך הוא כל ימיו היה אומר לצעירים שהתקרבו, תעשה מה שאתה יכול להתחיל, וכשאתה יכול יותר תתקדם עוד כל העת...

אחד מהדברים שאני קורא לעצמי תלמידו, כשנכנסתי להתפלל וראיתי את ה'אהבה רבה' שלו בכוונה, ראו שמשך עוד דקה וברגש רב, לא חשבתי אף פעם שאוכל להתפלל כמותו, אבל לשמוע ולקבל יותר ביותר זמן, ולא ראיתי אצלו שינוי בתפילה בפורים או יו"כ"פ, תמיד באותה מידה, וכך בתורה, אם אינך יכול ללמוד כמותו בשבת מיד לאחר השיעור, אז לפחות להתחיל ללמוד בשעה חמש, עוד מעט ועוד מעט, וכך גדלים. והצער של השני והדאגה לזולת והעשייה לכל אדם, הוא היה מיוחד בדורו.

המסר שקיבלנו ממנו כל השנים היה כפי שהתבטא, אודות הנאמר בשנות אליהו על המשנה 'אילו דברים שאין לך שיעור... ות"ת כנגד כולם', כולם מבארים שכמה שאתה לומד יותר זו הגדלות כי אין לה שיעור, אבל הגר"א מבאר, שבגלל שאין לה שיעור, לא מבקשים למעלה, אלא כל דקה שיש לך חטוף למשנה או לרגע כמימרא, וזה הוא לימוד ועשה כל ימיו, כל עתותיו מנוצלים לתורה, וכך זכה שכל היתר מסתדרים מאלוהים.

היו לו קשרים מיוחדים אם אבא זצוק"ל הוא התבטא עליו דבר מה?

אבא זצוק"ל אמר לי פעם, שמאה אנשים לא יכלו לעשות מה שהוא עושה, והתבטא שאצלו עיקר העיקרים היה הלימוד, ולכן גם בדברים של הציבור הם פעלו הרבה יחידו, כך בנידון שהיה בנייתו מתיים הם הלכו יחדיו ונסעו להגר"ד מברסק.

אבא גם הפליג אודות העין טובה שלו, והוא אמר לי שלא ראה עין טובה כמו שהיה לרבי חיים, בציינו, שבכל פעם שנפגשו, הדברים הטובים שיכל לומר על בניו, אבא תיאר שתמיד הוא היה מהצד של הנותנים. זה החל עוד בראשית הקשר מהיותם תלמידי החזו"א, ואבא העריך מאד את גדולתו בתורה.

שמעתי פעם מהגאון הגדול ר"י אדלשטיין שליט"א שסיפר, שעוד בהיותו בחור בישיבה, ידעו בבני ברק שני דברים אודותיו, האחד - שבכל פעם שאומר 'ברוך שמה דתפתח ליבאי באורייתא' - הוא מוריד דמעות. והשני - כל רמב"ם בקדשים שמבקשים לדעת מקורו, הוא היה כמימרא אומר זאת, וזה ניכר היטב בספרו הראשון כלילא דוורדא.

מפא"י והמזרחי דאז. לזכותו של הגאון הגדול רבי עובדיה יוסף זצוק"ל יאמר שהוא באומץ נסע מישוב לישוב ואמר: תשלחו את הילדים לחינוך העצמאי.

מי שהיו בימים ההם בחזית המערכה היו 'חבר הפעילים' דאז ובאופן עצמאי גם הגאון הגדול רבי חיים שאול קרליץ זצ"ל ויבלחט"א הגאון רבי יהושע שקלאר שליט"א שהם למעשה עבדו אחד על אחד. עוד ילד ועוד ילד. ידוע לי שמרן החזון איש זצוק"ל בשנותיו האחרונות כאב לו מאד הנושא והוא אמר שהילדים האלו הם צאצאי הרמב"ן והרשב"א ולא עשינו מספיק בשבילם הוא דרש שצריך לעשות עבורם יותר!

כמדומני שהגאון הגדול רבי חיים גריינימן זצוק"ל בעצמו סיפר לי שהיה מקרה שנשאל האם לקבל בחור ספרדי או אשכנזי ואמר מרן החזון איש שברור את הספרדי. בישיבת 'תפארת ציון' של אז למדו באידיש ובא בחור ספרדי וטענו למרן החזון איש שהוא לא ידע את השפה המדוברת ומרן החזו"א הורה לראשי הישיבה: אז תלמדו בעברית. כל כך היה חשוב לו הצלת ילדי עדות המזרח.

גם מסירותו של הנגיד הנכבד ר' משה רייכמן זצ"ל באה בגלל מה שקיבל ממרן החזון איש זצוק"ל. בעיקרון הייתה עבודת קודש על יחידים שגדלו ובאמת הקימו בתים לתפארת בית ישראל.

היה זמן שהציבור החרדי היה בייאוש מול גל ההשתלטות החילונית על הנוער של עדות המזרח. היו מחשבות, שלצורך הצלת הנוער, יש להתפשר ולהקים 'ישיבות' שילמדו כמה שעות מקצוע וכדומה. דומני, שההתחלה הציבורית הגדולה הייתה בהקמת מוסדות 'אור החיים' לבנות ע"י הרב הגאון ר' אליעזר בן דוד שליט"א ביוזמת מרן החזו"א זצוק"ל

יום של הרמב"ן והרשב"א!

בריקוד עם יבדלחט"א מרן הגר"ש קרליץ שליט"א

והרב משה פרדו זצ"ל מסר את נפשו לגידולו והתפתחותו של מוסד זה.

לאחר שנים החל הרעיון של 'המתיבתות'. כמדומה שהראשון היה הרב הגאון ר' צבי פרידה שליט"א ראש מוסדות 'אור גאון' כיום, שעלה מצרפת אחרי שהקים מוסדות חינוך בליאון, למד בכולל חזון איש ואחרי כמה שנים פתח מתיבתא בבני ברק לגילאי ז' ח' שהייתה פנימייה לתלמידים מצטיינים מכל רחבי הארץ והיה זה מוסד על טהרת הקודש ללא פשרות.

מאז נוסדו רשת מתיבתות על טהרת הקודש עם אותו עיקרון, כשהדוחף והממריץ, המכוון היה הגאון הגדול רבי חיים זצוק"ל והרב משה פרדו זצ"ל היה חיילו הנאמן.

היסוד הרעיוני היה, האמון המלא שיש בכוח התורה הקדושה להשיב לב בנים אל אבותם ולהתמודד עם ההשפעה החילונית של המדינה, המזרחי ושלחיה.

החזון והאמון בהחזרת העטרה ליושנה נשתל על ידי מרן החזון איש זצוק"ל. הביצוע המעשי בהיקף וברוחב במסירות, מבלי להתחשב במגבלות כל שהן, היו של תלמידו המובהק הגאון הגדול רבי חיים זצוק"ל.

הקמת 'הישיבות קטנות' הייתה בשלב מאוחר יותר וכתוצאה מההצלחה והסיעתא דשמיא ולאחר מכן הוקמה ישיבת 'בית שמעיה' שהינה פרק בפני עצמו ולא כאן המקום להאריך.

תוכלו להגדיר מה הייתה פעולתו של הגר"ש בעולם התורה הספרדי?

הגר"ש אנגלנדר: הוא למעשה הוציא את העבודה עם בני עדות המזרח מרשות היחיד לרשות הרבים. עד אז היה עסק עם יחידים והוא גרם להקמת המתיבתות ונתן להם את כל התנופה היום זה כבר לא קיים כי כבר הכל ממוסד עם חדרים וישיבות קטנות, ואז לקחת ילדים לפנימייה לא יגמרו בית ספר רגיל שנמצאים בבית ומי יודע איך ימשיכו ולאן ימשיכו, ולכן הרעיון היה לקחת אותם בגיל הזה לפנימייה עם חינוך טוב ואח"כ חלק גדול מהם באמת הלכו לישיבות.

אני רוצה לציין דבר נוסף: לשבחו של

שלא נבהל מכישלונות והמשיך להקים וליזום. ושוב, אומר הגר"ש אנגלנדר בהתפעלות, אני יכול להעיד שהכל היה לשם שמים ואדם ניכר בכך.

התפעלתי תמיד מהנקיות ביחס למוסדות והעושה לשם שמים זה סוד ההצלחה. פעם הוא אמר לי: שאיפתי, רצונה לעמול בתורה על פי מה שלימד והורה מרן החזון איש בלימוד, בעיון ובדקדוק המצוות אבל יש דברים שהם בבחינת 'מת מצוה'. הוא באמת לא חשב שזה ייעודו בחיים. רצה ללמוד ולהנחיל את התורה ואת המצוות התלויות בארץ. רק כשראה שאין ברירה התמסר לעניין. וכשמוסרים את הנפש על כך זוכים לסייעתא דשמיא בבחינת פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם, כה ייתן ד' וכה יוסיף.

רבי חיים יאמר שלא היה לו שום אינטרס אישי בשום מוסד. מעולם לא ביקש על מקורב שלו להכניסו כנושא משרה בישיבה והיו זמנים בשנים הראשונות שכל המימון של הישיבה היה דרכו. את הצ'ק הראשון לישיבה קיבלתי ממנו על סכום של שלושים אלף לירות.

מאיפה החזון הגדול שלו היה להקים כל כך הרבה?

הגר"ש אנגלנדר: ברור שהרכה ממרן החזון איש זצוק"ל שדאג לילדי עדות המזרח ומאביו הגאון רבי שמואל גרינמן שהיה איש מעש מהחייילים הנאמנים של מרן החפץ חיים ור' חיים עוזר זצוק"ל. החזון האידיאולוגי הגיע ממרן החזון איש אבל הכתפיים הרחבות וה'איש מעש' כאביו הגדול שהיה איש מעשה בצורה מיוחדת מאד. הוא היה איש יזמה עם מרץ

מסכת "חיים", חיים

הרב ס. ברמן

רבותיו מנהילי התורה.

הגדולים, כולל חזו"א, כולל פוניבז', בכל מקום תראה אברכים שהם בעלי משפחות מרובות ילדים בלעה"ר, פי כמה וכמה ממה שנהוג אצלכם, הם מגדלים את ילדיהם בשמחה, מתחנים את ילדיהם בשידוכים טובים ובאולמות מפוארים, ואין להם כמעט חובות כספיים, וכי יש לך נס גדול מזה, אתה צריך לראות את יציאת מצרים דווקא?!

מוסיף המשגיח כיהודה ועוד לקרוא - 'הרי לאחרונה הגיע נדבן גדול, ששמע על מצוקתם של עמלי התורה שנאנקים בחובותיהם, וחשק נפשו לשלם חובותיהם של האברכים היגעים. בעידוד מרן ראש הישיבה שליט"א, הוא בא לבדוק בכולל פוניבז' כמה אברכים ישנם מעל גיל 60 שחיתנו את ילדיהם ויש להם עדיין חובות מגישואי הילדים, והוא לוקח על עצמו לשלם הכל. כמה הוא שילם?!

'אני ביררתי, לאחר יגיעה מצאו כחמישה כאלו שסיימו לחתן את

'עומדים אנו לאחר חג הפסח בו יצאנו ממצרים' - פותח בפנינו המשגיח - 'אני נזכר שבא אליו יהודי מתחזק שביקש להתקרב, ובפיו שאלה מטרידה: 'כבוד הרב, לו הייתי רואה במו עיני את יציאת מצרים עכשיו, ודאי שהייתי מאמין והייתי מבקש להיות חלק מהעם הנבחר לקבל אל התורה, אבל עתה אינני רואה דבר, עולם כמנהגו נוהג וגם אתם החרדים נוהגים כמו כולם, אם היו מראים לי כיום משהו כמו יציאת מצרים לבטח הייתי מתחזק...'

'בפיקחותו של בעל 'החידושים וביאורים' - שתורתו הכתיבה את כל מהלכיו ודיברותי - הוא לא מהסס לרגע, בחיובו השופע הוא טופח על שכמו של המתחזק, ופונה אליו במתק לשונו - 'אתה רוצה שאני אראה לך מופת שאינו פחות ממה שאירע ביציאת מצרים?! בבקשה! תסתובב כאן בעיר התורה, תיכנס לכוללים

מי שהכיר ולו במעט את שקידתו של בעל 'החידושים וביאורים', מבין כי לא היו לו בדי' אמותיו בכל תשעים שנותיו מינקות ועד שיבה - אלא עמל התורה ועיונה, זאת ניתן לראות בתוככי חיבורו על כל התלמוד מברכות ועד עוקצין. אך זו בדיוק החידה הנעלמה, כיצד מתוככי עמל בה מפרך הוא הצליח לחולל פלאות אף בהקמת מתיבתות, סמינר אור החיים, מתן עצות לרוב ללא הפוגה. כשאנו יושבים עם המשגיח הגאון רבי חזקיהו משקובסקי שליט"א מנהל רוחני דיישיבת אורחות תורה, שזכה ממנו לקרבה רבה עוד מימי בחורותו, כבן אחיו של רעו הגדול רה"י דכפר חסידים הגאון הגדול רא"א מישקובסקי זצוק"ל, והכיר את דרכו התורתית ואת פעליו מתוככי הגמרא, התשובה מתבהרת מאליה. בשיחה השתתף גם גיסו הג"ר א"צ טויב שליט"א, שהיטיב להגדיר מהו הלקח לכולנו ללמוד מקצוות דרכי ידיעתו בתורה לאורם של

שזהם מסכת

■ המשגיח הגאון רבי חזקיהו משקובסקי שליט"א מנהל רוחני דישיבת אורחות תורה, זכה לקרבה רבה מהגאון הגדול רבי חיים זצוק"ל עוד מימי בחרותו, כבן אחיו של רעו הגדול רה"י דכפר חסידים הגאון הגדול רא"א מישקובסקי זצוק"ל. בשיחה המאלפת השתתף גם גיסו הגר"א צ' טויב שליט"א, ויחדיו תיארו חוכמה ללא גבול ועצה ותושייה לרבים שנדלו ממעמקי תורתו הרחבה ■

ללא הפוגה. הוא סיפר לי פעם סיפור מופלא ששמע מאביו אודות מן החפץ חיים זצוק"ל, אשר ממחיש זאת היטב. היה זה כשהיה באיזור מגוריו מפעל גדול שייצר בקבוקי זכוכית ופעל בשבת, כי אם יפסיקו המכונות יום אחד מפסידים כמה ימים עד להדלקתם וכדומה. בעל המפעל היה שומר תומ"צ, וביקשו ממנו עסקנים רבים שיחדל מלחלל את השבת, ויחפש דרך להקל הפסדיו. הוא אמר שהוא מכיר הלכות שבת יותר מכולם, אבל אין כל דרך אלא להשכיח כל המפעל, וזאת השבת אינה מחייבת אותו...

בצר להם פנו למרן הח"ח זיע"א, וביקשו ממנו שלא ידבר עמו דבר אודות קדושת ושמירת השבת, כג בכך הוא מכיר ואינו חפץ לשמוע דבר, אלא אם הרב ייתן לו עצה איך יוכל לשמור שבת בלא הפסד רב, אולי זה יעזור שלא יחלל. והוא הסכים. כשנכנס אותו יהודי למרן הח"ח, הוא החל להפליג ולדבר בגודל חשיבות השבת ושומריה. המלווים נשכו שפתותיהם ולא ידעו מה יהא בגורל הפגישה... ואכן משיצא אותו יהודי מביתו, הם שאלוהו, הרי אמרנו לרב שהוא מכיר את ערך השבת וכל שביקשנו שהרב יחפש עצה להמעיט הפסדיו בשבת.

השיב להם מרן הח"ח - הרי הוא מכונאי גדול ממני, אניני יכול לתת עצות כיצד להפעיל מכונות שהוא מכיר בהם טוב בהרבה ממני, אבל בידע אודות חשיבות שמירת השבת, יודע אני טוב ממנו, ואם אדע להחזיר בו אווירת השבת וקדושתה היטב, הוא ימצא מהר מאד את העצה שלא להפסיד הרבה מהפסקת חילולה. והפטיר לי הגר"ח בשם אביו - שאכן כך הוה.

העת לשאלותיך הרכות, אבל אני מוכן לכך כי אני באמת רואה כמה הדירה טובה עבורך...!

ככלל, פיקחותו היתה לשם דבר. אני נזכר במקרה באישה מעוטת יכולת שאינה מדקדקת במצוות, ובשל עוניה יעצו לה חלילה להפיל עוברת, והיא תרה אחר עצה. ביקשתי מהגאון הגדול ר"ח זצוק"ל שיחזק אותה, כי בחיים עסקינן. למרות ענוותנותו המופלגת, יעץ לי בלשונו - 'אל תביא אותה כעת, הרי מחור בבוקר יש כאן קבלת קהל ואנשים רבים ממתינים בתור למתן עצה ושאלה, תביא אותה אז, ואני אראה שהיא תיכנס לפני כולם, ואכבד אותה כל כך שהיא תראה כי שווה לה לשמוע בקולי'. וכך הוזה.

אותה אישה זכתה הודות לכך לגדל בית אמיתי של תורה, והיא עובדת עד היום קשה, כשלא מכבד אמרה לי בסיפוק - 'כמה משמח אותי שאני מכלכלת את בני משפחתי שכולם לומדי תורה במסירות'.

וכשמדברים על התור הארוך, ידוע שפעם אשתו הרבנית תליט"א היתה צריכה ממנו דבר מה בדחיפות, ושלחה לשואלו מתי יהיה התור שלה... והשיב לה 'את תהיי אחת לפני האחרון כי אני האחרון...! ובדרך אגב אמר לי פעם, כי למרות אלפי הפונים אליו למתן עצה, מעוררו אשתו הרבנית לא שאלה אותו מה אירע או מה אמר למאן דהוא, היא היתה כל ימיה רק עזר כנגדו לגדול בעמל התורה.

החלק המסקרן מכל, כיצד למרות שקידתו העצומה בתורה הוא כה הצליח לסייע ולעזור בהקמת מוסדות ובעזרה לכל אדם?

כל ימיו התנהלו סביב התורה בעמל

צאצאיהם ועדיין מתייגעים בתורחם כבימי בחרותם, ורק לאחר מהם היו מעט חובות של כמה אלפי שקלים, וגם זה לא קשור כלל לנישואי ילדיו... על זה המלצתי את אמרת חכמינו - קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף... לזה התכוון הגאון הגדול רח"ש גריינימן זצוק"ל - נס יציאת מצרים כפשוטו.

מהיכן החל הקשר המיוחד שלכם עם בעל 'החידושים וביאורים'?

זכיתי והוא היה אף השדכן שלי, אבל לא היה ניתן שלא להירבק בדמותו המיוחדת והשנונה, שכל שיחו היה סביב התורה ועיניה. ואם בשידוך עסקינן, אני נזכר בבחור שהתארס עם בחורה מיוחדת, אך מבית פשוט. כשהגיע לקבל ברכתו, הוא פנה לעברו, ואני שמעתי זאת, ואמר - 'איך עשית שידוך שכזה?! לקחת בת של מלמד פשוט?! אתה שהנך כה מיוחד זה השידוך שהשגת?!'. עמדתי נדהם מדבריו, ואותו בחור ביקש לקבור עצמו מרוב בושה.

ואז פונה אליו רבי חיים זצוק"ל במתק לשונו - 'אל דאגה, הרי מחור יהיו רבים שלבטח יגידו לך זאת, אז בוא נצחק על כך עתה כמה דקות, והרי אנו יודעים את האמת שהשגת את השידוך שלך משמים בדיוק כפי מידותיך, כך יקל עליך להתייחס בבזו לכל אלו שיבקשו ללעוג...! אלו מעשים שבכל יום, אבל ראו פיקחות ושנינות שהיה שזור בהם מבט של תורה עם חסד אמיתי.

וכשמדברים על חסד, אני נזכר שלאחר נישואי, הוא הציע לי לרכוש דירה בסמיכות אליו שהיתה דירה טובה מאד, ואני היססתי בדבר, ואז פנה ואמר לי - 'הרי אתה יודע שאין לי נגיעות בדבר, שהרי אם תדור בסמוך אלי, רק אתקשה לענות כל

עם ידידו הגאון הגדול רבי יהודה שפירא זצוק"ל. משמאל: עם יבדלחט"א הגאון רבי דוד סולובייצ'יק שליט"א

בכלל ישראל. ומוסיף גיסו: הגדלות שלו, כפי שהעיד על עצמו לא אחת, שלמרות שלא היו לו את כל הכישורים והכלים שהיו למרן החזו"א זיע"א, הוא מדליה עבד והתייגע בכדי לזכות ולגדול כמו הרביה הגדול שראה לנגד עיניו מינקותו, והוא לא הרפה מכך כל ימיו, ולכן הוא גדל בתורה כל כך.

ידוע שהוא שכב רבות במיטתו ועסק בתורה ברוב עיונו, היו שטעו לומר כי ראה זאת בבית רבו מרן החזו"א ולכן נהג כך. אך הוא אמר לי פעם כי סוכל כה רבות בגב, שרק בצורה זו מצליח הוא ללמוד בשקידה כפי חפצו במיצוי כל כוחותיו.

הוא סיפר פעם, שהגר"א פלצינסקי שאל פעם את מרן החזו"א זיע"א, מפני מה הגר"א הוצרך לצאת לגלות, וכי לא יכול היה להישאר ללמוד בביתו ולחוש את הגלות בקרבה. והוא השיב: בהחלט שהוא יכול היה, אבל הוא רצה לראות אם גם כשהתנאים קשים עליו להתייגע בתורה, ראשו נותר באותה צלילות שבה ישקיע כל כוחו אך בתורה. ושאל את מרן החזו"א - שאם כך ניתן לעשות גלות זו גם בבית למי שבביתו יש מפריעים? ! השיב מרן החזו"א - 'ריכטיג ריכטיג' [נכון, נכון]. והוא אכן לא רק גלה בביתו מתוך ייסוריו שלא פסק מלהגות באמרי שפר, אלא אף גלה למקומות נידחים לבל יפריעו לו בתלמודו וביגיעתו.

סיפור מופלא שח לנו הר"א שליט"א: כבר כשלמדנו בשיבת פוניבז' היו רבים

העיסוקים וכל הטרדות יגיעו עד לצד הסטנדר שלך, ויפתרו מאליהם, אבל אם כל טרדה ועסק תצא מהסטנדר ותלך לנסות לפתור זאת, אתה תלך לשם ולשם, ולא תצליח לפתור זאת אלא במאמצים מרובים אם בכלל.

ההגדרה אודות גדלותו בתורה, שהוא היה כל יומו ניצב זקוף על הסטנדר, כל שאלה שהיתה באה, היתה צמוד לסטנדר, מתוככי הלימוד המעמיק, ולכן הפתרונות היו מהירים וקלים. גם בערוב ימיו כשלא היה זקוף כבעבר, את הסטנדר או המיטה הוא לא נטש לרגע, הגמרא והעיון בה, העט והמחברת לרשום בה חידושיו הם היו מטלטלי היחידים והקבועים, בזה נשקפה גדלותו המיוחדת.

סיפור קטן שימחיש זאת, פעם הגיע אליו אדם גדול והוא היה בחוליו, סיפר לו אותו צדיק שהוא היה פעמיים סנדק הבוקר, והוא יכול לברכו לרפואה... השיב לו הגר"ח בחדות לשונו, אחר שהפליג בשבח הסנדקאות - 'איין מאל א'סנדק, צוויי מאל א'סנדק, ווי קומט עס צו, צו א'קליינער תוספות' [פעם אחת סנדק פעמיים סנדק, מה יש לכל זה מול תוס' אחד קטן]. זה היה מבטו, אין לי אלא תורה, והכל יהיו בטלים מולה, והוא הצליח בכך כל ימי חייו.

מהיכן ניק גדלות כה מיוחדת בתורה? אין ספק שהוא ראה זאת אצל רבו מרן החזו"א זיע"א, שאכן כל ימיו היה עמל ויגע על התורה ללא הפוגה כלל, ומתוככי התורה ידע לפעול בכל דבר שבקדושה

וזהי ההגדרה לדעתי לפתרון שאלתכם - הוא הכיר את כל מצוקות העם בכל הליכותיו, אבל הוא היה נטוע עמוק בתוככי התורה ועומק עיונה, והוא באמת אחז שבזה הוא מבין טוב, ואם יראה לכולם כמה התורה ועיונה הם המזור לכל התחלואים והבעיות, ימצאו הכל בנקל פתרונות לכל בעיותיהם ובלבד שישקעו בתורה.

כך הוא התנהג לכל אדם. את נכדיו שבאו תדיר למעונו ושאלו בשלומם או בשלום הרבנית, הוא פטר מיד באומרו - 'צאתם כבר ידי חובת ביקור, ועתה תגידו מה לומדים היום, מה תלמדו מחר, מה הספקתם לכתוב ולחדש, תביאו לי לעבור ולראות, ואכן היה עובר על עשרות מחברות של חידושיהם, ועומד על קודקודם כמלאך האומר להם גדל.

כשהיה במשך שנים נוסע לכל ימות השבוע לשקוד על התורה בדירה סגורה בתפרח, שאלתיו פעם והרי צריכים לעזור לאישה?! הוא ענה לי בחדות - אם אתה שקוע אך בתורה האישה תסתדר אף בלעדי עזרתך, רק כמובן שצריך להיות פיקח ולראות שחלילה היא אינה מתמוטטת או מתקשה, ואז צריך לסייע ככל הניתן, ואת זה אני עושה תמיד.

גיסו הר"א שליט"א מוסיף להגדיר היטב כדרכו: שמעתי פעם מתלמידו המובהק הגר"י בוואר שליט"א שהוא אמר לו פעם, אם תשב כל העת ליד הסטנדר ותעסוק בתורה היטב, תיווכח כי כל

בענייני רפואה ועוד. אני יודע על אברך שבא אליו במר לבו שפרנסתו דחוקה עליו והוא שוקל לצאת מהכולל ולצאת לעסוק למחייתו. מיד השיבו הגר"ח - כמה חסר לך, ומשנקב בסכום, אמר לו - אני אוסיף זאת לראש הכולל שייתן לך מדי חודש. הוא אמנם התחייב לשנה, אבל גם אחריה המשיך זמן רב.

ואם חפצים בדוגמא מוחשית להדרכתו בכך, כשנכדי הי"ו הגיע לעול מצוות, הוא סבב בין בתי גדולי ישראל, ושאל מהי העצה לקבל לקראת הגיעו למצוות, כל אחד יעץ לו עצה אחרת, זה בכה וזה בכה. אך כשהגיע לבית הגר"ח - הוא מיד השיבו - 'שום קבלות, לומדים וכותבים'. אומר ועושה.

היה אכפת לו מכל אדם בצורה מופלאה...

יכלה הזמן ולא יכלו העדויות לכך. בתקופה האחרונה היתה בבית שאלה של פיקוח נפש, והוא הוצרך להתקשר לרופא בכיר שהכירו שיבוא מיד לכיתו, והיה זה באמצע הלילה. הוא ביקש מנכדו שהיה לצידי שיביא לו את הספר טלפונים לראות במדויק את המספר... הנכד שאל אותו, הרי סבא מתקשר עליו בתדירות כה גבוהה וחוכר המספר בעל פה, מדוע צריך את הספר...

הוא השיב בתחושת פליאה: 'עם הזיכרון שלי אני משתמש ביום, באישון לילה, אם אני טועה במספר אחד אני יכול להעיר משפחה שלמה, שם צריך אחריות לבדוק שהמספר מדויק ולא חלילה אכשל בגול שינה...'.

עוד בהיותי בחור בישיבת חברון, הוא שלח את בנו הגר"ש אלי, וביקש בקשה מיוחדת שהשתוממתי למשמע אוזני - הוא סיפר שהיה אצלו בחור שעבר משכר והוא מבקש להתחזק, ובהיות שהוא ידע שאני סייעתי בדבר דומה עמו נועצתי בעניין, הוא מאד היה מבקש אם יוכל לשלוח אותו לדבר עמי, ולראות שניתן להיחלץ מכך ללא הפרעה... כמובן שהסכמתי, אבל ראיתי מהי רגישות לזולת.

וכשפעם למדתי מסכת גיטין ורציתי מאד את ספרו, באתי לרכוש, והוא הוציא לי זאת במאור פנים, שאלתי מיד כמה עלי לשלם?! מיד השיב - אני אכן רוצה תשלום, תלמד טוב בספר ותשלח לי הערות שיצאו לך על הספר, זה יהיה התשלום הטוב ביותר...

הוא ידע במיוחד לתבל את חכמתו ופיקחותו במתן העזרה והעצה לרבים. כששאלתי פעם מה עדיף לקחת כחברותא משהו מוכשר במיוחד, או מבריק, או מתמיד במיוחד, הוא ענה לי בשפתו המיוחדת - תיקח משהו שהוא בעל מדות טובות, כי כשתיקח משהו שאוחז עצמו למוכשר מאד, חצי מהסדר תצטרך להתווכח למה מה שהוא אומר זוהי רק האמת, ומה שיש לך לומר אינו נכון כנראה, ואילו כשתיקח בעל מדות טובות, אולי לא תגיעו עד למיצוי העמקות, אבל כל הסדר תלמדו היטב את הגפ"ת והסוגיא לאמיתה של תורה.

היתה לו חיבה מיוחדת לסייע בבניית מקוואות בכל מקום. פעם כשהייתי אצלו נודע לי שהוא נעשה בעל חוב בשל תשלום לבניית אחת המקוואות, ושאלתי אם נכונה השמועה!?

הוא השיב לי בפשטות אופיינית - 'אני מעדיף שלאחר מוע"ש יתבעוני בשמים על לזה רשע ולא ישלם, ולא שישאלוני למה לא פעלתי שלא יעברו באיסור כרת...'.

גיסו הרא"צ מוסיף: לא אשכח כשאחי זצ"ל היה על ערש דווי, והיה נידון אם לספר לו את מצבו הקשה, והיו שהכריעו לספר בכדי שידע להיפרד מבני המשפחה, והוא אמר לי נחרצות שלא לספר דבר, כי אם תספר הוא מיד יעצום עיניו לנצח... וכל העת התקשר אלי לחו"ל לברר אם אני עומד בדיבורו, כמה היה אכפת לו מכל יהודי באשר הוא.

הוא עצמו הסביר פעם על הנאמר 'נתן עיניו ולבו להיות מיצר על ישראל', שיש אדם עם טוב לב מיוחד שאינו מבין, ויש מי שמבין אך אינו טוב לב דיו, ועל משה רבינו נאמר שהיה יודע דבר, והכיר היטב צרותיהם, ולכן זכה להיות מושיען של ישראל. הוא אכן היה מבין היטב כל דבר, וכשהיה רואה בליבו הרחום צרותיהם של אחרים, ידע להיטיב ולתאר את הפתרון מתוככי חכמתו התורתית המופלגת.

כמי שקרוב למרן ראש הישיבה שליט"א היו דברים שזמיתם לשמוע אודות גדלותו בתורה?

אני נזכר שפעם הגיע אחד מתלמידיו ודיבר עמו אודות הלכה מסוימת, ואמר לו 'תלמידי מרן החזו"א אומרים ש...', הפסיקו מרן שליט"א בשאלה, מי הם תלמידי מרן החזו"א, והוא השיב שהגאון הגדול ר"ח גריינימן אומר זאת. השיב להם מרן - אם כך

חמשון בעמור 27

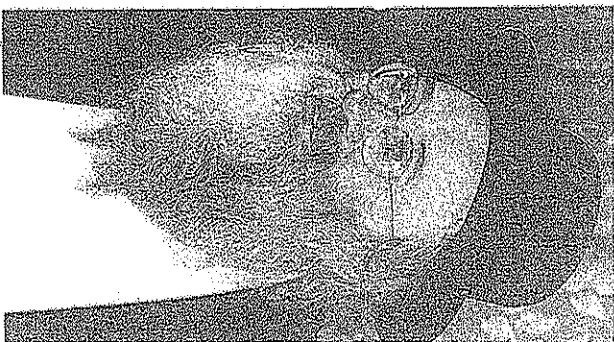
27

הַשְׁמֵחַ הַשְׁמֵחַ הַשְׁמֵחַ

הוא הבריא את הדיכ - שח הפכו הברג' פלשתיא לנשוא - עובדו לראות - אצל סביב החורה, פלשתיא לא ראה כלל פניו וראות משה חתן לוי אמר החורה, אולי הדיכ רצה משב חורף פני מנחם מנצח, ונצח היה מנשך בחולותיו ושמעון החורה, ולכן צוללו החמה חורחה כי היא נבעה ממנופני החורה בפמנין סורוקין.

לא ניתן להעריך פרומיל מרמזה רבת האמץ בשלמות האדם, אבל את דש האחרות שלו, ניתן להעריך בהיותו הוא כי עץ לאחרים, הוא ראה צמח חק מנדבר צמח, דבר זה מתבאר אף בברות ירבות, המיד כשבאור לשאול כמה משקמות את היעשה בקרית מלאכי, הוא אמר אל חקק מעולם החלואה, רענמנופני החלול לרם, כי הקיפז

זכר לסדר אז התניעו גם בלי ההזדהויות וגם אחרי מסדר ואחרי בוזזות, אז חכה זה הדיח. אבל לשמאליות כיצד לזנוח, מדי השיב - בהזדהויות, עתה עתה כך ואחר כך וזה... יחזק מהמחשבה המפוקחת, והמפוקחת שזוהי לא אמור ל' תעשה פן או כן, וזל כשה שלל, זו פניה של פניה נעשה...".

וולג. 1, 1111.

כפית ונחתה כשחם על קר אפוח ונחתה א"א מדין ויזיל משיב כדורך בין מחמכי הסוגיא, ומיך היה משכיך בהדלהבתו בעומק החמדה, ולכן גולגתו היתה מיותרת כי היא נבעה ממאפיו החמדה בעמל החמדה

ללא ניתן לזקוקו ולו פורמל מומחה וכת האמין בשלמות האדם, אבל את גיש האחריות שלו, ניתן לנגיזת בדיקת הוא לא עקב לאחזים, וזאת ואף עצמא חלק מזהב עצמו. דבר זה מחנאף את בורות ידבר, המיד שבמאורי לשאלו עתה שהתקשר את השיבה בקרית מלאכי, הוא

אמר אר' יחזקאל מלפניו המלואות הצטמצמו והתכלו דתם, כי הרק"ה יוכל לסוד את הענין גם בלי המלואות, ואם אהרן מסדר זאת בחלואות, אז כרחי זה דיהי. אבל כששאלתי ביצו לרונג, מיד השיב - בפרומם נעשה כך ואחר כך נראה... יותר מהחשבה המפוקדת, מהחשבה המפוקדת.

עם זאת כשהתנדונו אליו באחד ממיני המישי והדורשים, בהם היה מבוקש קהל עד שעת ליל מאוחרת, וראה כי ההצגה אליו מאוחר ערכים, חשואה דחיקה בקומה, זה רוב הם שאלו אותו, והוא עמד מאוחר לו, ונדרשו ונכתבו בציפיותו הדבר, וראיתי כי ההצגה אליו מאוחר ערכים, חשואה דחיקה בקומה, זה רוב הם שאלו אותו, והוא עמד מאוחר לו, ונדרשו ונכתבו בציפיותו הדבר, וראיתי כי ההצגה אליו מאוחר ערכים,

עודות, והיא אמר: אין לי עתה כסף, וזה מאדונו. ערכים, והחזנות שמיציע להם, לקרוא ולהזנות עתה בעברות.

אמר. תמיד אמר למרצים הרבנים שישכחו, שהם נכללים בתוך
כאן זה נחלקם ביראיותיהם. אבל הוציאו הם וזה חייבים לומר, וזה
מסכים אתם וזה לרצות ברכה. וישברו צדי ענבר שלישית שצא
בשאלות אחרות. לרצות יתכן יתא חתה לרצות, וזהו על - תורה
הואשמות הרבנות. זו היתה תחשבה חלילה על חשקה בכלל
החשבה המיוחדת שהיתה על כל פנים. ששאלו לא נעם

שגא למידי, אלא ברוך ה' מנענו צער, הוא שורק וזוהי, וממלאה
ההתחנכות אחרת.

זהו שכן לו הרב כשבת שהוא עקל פני - למה כלי עין הרע, הרי אף אחור לא בא לומר לי שלום, עם עין הרע, שהיו פחות בעיות ברור, אוכל לשבת על החזרה ושקידה ברושט...

11
12
13

שפיעה נרגעת עם
החזק המקורי
המדליים שגור
על רכבי חזק
אשר צדדו
ועד לימים
ואחרים -
החזק רבי יורה
עמית שליט
ראש ישיבה
קיימת מלאכי,
אשר פתח חזק
לצדקת ועלית של
גורל בחזרה
שמוחזק החזק
וכך לכל
השליחות בכל
השטחים

”עדיף לבוא לשמים עם חובות כספיים

ולא עם חובות של נפשות”

וישמעו

רחוקים

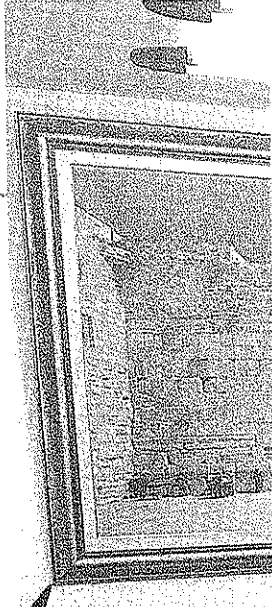
ויבואו...

”זכות גדולה נפלה בחלקכם, זכות שאין משלח עלי חלד, זכות שכרוב הדורות לא נתגלגלה כמותה, ויש שחשבנו שלפי עוונות הדור, כך הקדוש ברוך הוא מזמין גם מצוות יחידות כדי שחעולם התקיים...”

(מתוך מכתב מהגאון הגדול רבי חיים שאול גריינמן זצוק”ל מפעילי ”ערכים”)

ארגון ”ערכים” הוקם בשנת תשל”ח לאחר המפץ הגדול של מלחמת תשל”ד המכונה ”יום הכיפורים”. אשליית הכוחי ועצם ידי, התנפצה בקול רעש גדול ובעקבותיה דממו תופי הטם טם של ה”אתחלתא דגאולה” וכל דיבורי הרהב השונים. לראשונה מאז קום המדינה, נפתח הסדק בלב ההמונים לשוב אל דרך אבות, ולהכיר כי ”אותי עזבו מקור חיים לחצוב להם בורות נשברים אשר לא יכילו המים”.

בחדר קטן בבני ברק, בבית מדרש שחוצב ממחצב התורה של מרן ה”חזון איש” אובחן הפתח הגדול, ומשהוכרה

הגאון הגדול רבי חיים
 זל גריינימן זצוק"ל ראה
 בה את השער הגדול
 פתח בלב עם ישראל
 שכת התקופה. להשיב לב
 ות על בנים, לשם כך עמד
 חורי הקמת ארגון
 ימים" שפתח את שערי
 ורה בפני אלפים בארץ
 ל רחבי העולם ■ חנכ"ל
 ביום הרב יוסף וליס, הרב
 זל סרברניק, הרב צבי
 זל הרב יהודה רובין,
 אשי הארגון ועושי
 אכת הקודש, עשו עבורנו
 נחתא לשעה של
 דונות ושביני דרך לאורו
 הגאון הגדול בעל
 ידושים וביאורים
 ק"ל ■

הנחיצות הוקם הארגון "ערכים". מנכ"ל
 ערכים הרב יוסף וליס, הרב שלום סרברניק,
 הרב צבי ענבל, הרב יהודה רובין שליט"א,
 מווחקי עושי מלאכת הקודש נענו לשעה
 של זיכרונות לאורו של המורה והמכוון
 הגאון הגדול רבי חיים שאול גריינימן
 זצוק"ל.

על הרקע, הרב יהודה רובין שליט"א:
 יום אחד הגיע הרב משה רייס מטובי
 הכוחות ב"אל המקורות" ואמר לי "יש לי

רעיון משוגע" - אם תלך אתי זה יצליח,
 נקיים שבוע נופש למשפחות חילוניות עם
 לימודי יהדות, אנשים יגיעו וייווצר קשר
 שיאפשר להכיר להם את היהדות. ניסינו,
 אמרנו ועשינו, הראשון היה בכפר פינס
 בסוף חודש אב. כל אחד שעלה בידו לגייס
 עשר משפחות הגיע לסמינר, גייסנו
 מאנשים שעבדנו עמם, התכנית כללה
 ביום הראשון הרצאה של רופא ילדים,
 ואחר כך יהדות, ביום השני קורס "שזירת
 פרחים" וקורסוב יהדות. ואז ביום השני של
 "שזירת פרחים", האנשים הפתיעו אותנו,
 הם טענו כלפינו "לא באנו לזה אנו רוצים
 יהדות", שינינו את התכנית והחלנו
 במרתון שיעורים, במוצאי שבת ראינו
 דברים שלא התכוננו לזה, אנשים פשוט
 הצהירו על מהפך בחייהם. עד כדי כך
 שבלילה האחרון עשינו מערכונים אודות
 איך מגיעים הביתה והופכים אותו לכשר.
 זה היה סימפוזיון עד אור הבוקר, אנשים
 בכו והחליטו שזו הדרך, ואז התגלה לנו
 השער הגדול שנפתח בלב עם ישראל לשוב
 לצור מחצבתם. ראשי "אל המקורות" נכנסו
 אל מרן הגראמ"מ שך זצוק"ל, לשאול אם
 להסב את אופי הפעילות שלהם שהופנתה
 אל נוער דתי, והוא השיב להם שעליהם
 להישאר במתכונתם, ובמקביל להקים ארגון
 חדש. אז נולד "ערכים".

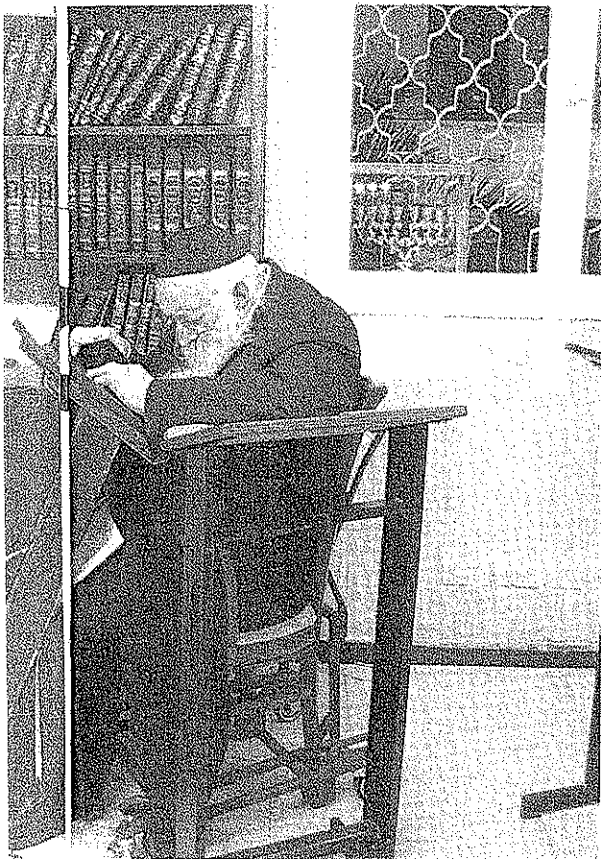
את השאלה איך נולדה, הפגינו אל הרב
 יוסף וליס - המנכ"ל, מי שמינף את הארגון
 לממדים כלל עולמיים, אבל על ימי
 בראשית הוא מבקש שנשמע את
 ה"קודמים לי", אבל הרב יהודה רובין
 בוחר לספר את סיפור השתלבותו של הרב
 יוסף וליס כדוגמה חיה לייחסו של הגאון
 הגדול רבי חיים שאול גריינימן זצוק"ל
 לארגון והתנהלותו.

הרב רובין: סיפור התקרבותו של הרב
 וליס, מתחיל בצד השני של המתרס, הוא
 הגיע כמוזמן לסמינר, אלא שמתוך שאר
 הרוח שבו, החל לסייע בידיו במהלך קיום
 הסמינר בהתארגנות, ועם היכולות שלו זה
 היה לעזר רב. כארגון בראשית הדרך, היה
 לנו חדר צנוע במשרד של הישיבה של
 הרה"ג אליהו רפול שליט"א, "נווה ארץ",
 ברחוב הרב דסלר בבני ברק, בחיובו של
 הגאון הגדול רבי חיים זצוק"ל. לרשותנו
 עמד קו טלפון אחד ששימש את שני
 המשרדים, בשעות מסוימות היה עלינו
 לפנות את הקו לרשות הישיבה, הבנו
 שצריך לצאת למרחב. בהכירי את היכולות

וכוח הרצון של הרב וליס שליט"א, הצעתי
 את שמו בפני הגאון הגדול רבי חיים
 זצוק"ל, כמי שיכול אולי לקחת על שכמו
 את ניהול הארגון. בשלב ראשון הציע רבי
 חיים זצוק"ל, שייכנס לפעול במשך יומיים
 בשבוע. בהמשך הרב וליס, שאז היה נקרא
 בשם החיבה יוסי, נכנס אל הגאון הגדול
 רבי חיים זצוק"ל, בעינו הרואות אל
 תכונות האדם, הבין רבי חיים זצוק"ל,
 שאכן הוא ראוי ויכול למנף את הארגון
 להצלחה ולעשייה רחבה. יום אחד מגיע
 אלי נסער ואומר לי "אל תשאל אלו בושות
 היו לי היום אצל הגאון הגדול רבי חיים
 זצוק"ל" - נו, חשבתי מי יודע מה היה שם,
 והוא סיפר: "תשמע, הגעתי היום לבית
 המדרש כדי לשאול את הגאון הגדול רבי
 חיים דבר מה, השתרך תור ארוך של יהודים
 נשואי פנים, עמדתי בסוף מצטנע, לפתע
 עיניו של רבי חיים קלטו אותי, להפתעתי,
 או יותר נכון למבוכתי, הוא סימן לי
 להתקרב אליו, התביישתי לעקוף את כל
 התור, אבל רבי חיים הוסיף לסמן לי
 להתקרב. עשיתי כך והוא שאל לרצוני..."

"אילו בושות היו לי, לעקוף את כל
 הממתנים הנכבדים והחשובים שעמדו
 שם..." - סיים הרב וליס את הסיפור, אבל
 זו היתה רק התחלה, שבהמשכה עמד על
 החיבה היתרה והקרבה המיוחדת שזכה לה
 בזכות המסירות שלו לעמוד בראש הארגון
 שכאמור הגאון הגדול רבי חיים זצוק"ל,
 ראה בו עניין של הצלה ופיקוח נפש
 מוחלט. כדאי שהרב וליס יספר על כך
 בעצמו...

הרב וליס: אני באמת זוכר היטב את
 הסמינר שנערך בבית וגן שבו השתתפתי
 כ"מטופל" מבאי הסמינר, זה היה מבנה
 שבשל הטופוגרפיה ההררית נדרש לטפס
 אליו במאמץ שמונים וארבע מדרגות.
 ראיתי את ר' יהודה עמל ומתאמץ והצעתי
 את עזרתי, כך נוצר הקשר האישי שהביא
 אותי להיכן שאני נמצא בו כיום. כמה
 חשובה כל פעולה שאדם עושה בחייו מתוך
 כוונה טובה. בפעם הראשונה שנכנסתי אל
 הגאון הגדול רבי חיים זצוק"ל, הוא
 התעניין על התחום בו עסקתי, אמרתי:
 תעופה אווירית אזרחית, בשמאות של
 תאונות אוויריות, הוא שאל אותי שאלות
 כל כך קולעות עד שהיה נראה שהוא יכול
 עוד מעט להיכנס לתא הטייס ולהפעיל את
 ההגאים... זה הביא אותי בהמשך להיכנס
 ולהתיעץ על כל שאלה טכנית שניצבתי

תוכל להשפיע על אחרים... והנך צריך גם להיות בבית שהרי חייך קודמים... נו, אכן, אבל בעצם היה עליך להשקיע בזה עשרים וארבע שעות ביממה... ולא הצטננה רוחו עד שהתבטא ואמר: להלכה ולא למעשה, צריך לחלל על זה את השבת, זה הרי חילול שבת!...

זה יכול מאד להפתיע לכאורה, בהדגשה על ה'לכאורה', שכן אנו מכירים את ההנהגה המרדדה לאורו של מרן ה"חזון איש", וכאן לכאורה מתחדשת לה הלכה שלא הייתה יכולה להיות נוהגת בתקופת מרן ה"חזון איש" שכן לא היה אז את היכולות לחשוב במונחים של פריצה לרחוב החילוני, זהו חידוש, ומפתיעה במיוחד ההתמסרות בדרגה כה גבוהה של סדר עדיפויות?

הרב וליס: פעם, תחת אחד השיחים, סיפר לי איך הוא התקרב למרן ה"חזון איש" אבל הוא אמר לי: "כל מה שאני עושה זה לפי הרבי... וכל העדיפות היא לפי רוחו, והנני בטוח שהוא היה מתמסר לזה בכל כוחו..."

הרב ענבל: אני חושב שזה נקודת ה"כלל ישראל" של מרן ה"חזון איש" צדקה, והנהגה של לצאת אל הרפתנים ואל העם שבשדות כדי להביא לתקנתם של ישראל. ראינו מה זה המושג של 'לשם שמים' באופן מאד מעשי, למסור את הנפש לדבר שאין לך בזה שום בעלות, כאשר

ובראשונה מה זה יעשה לסמינר, אם זה יכול להשתלב כחלק מהתכנית, אזי להיענות לכך, אבל אם זה לא יכול להשתלב, אזי להעדיף את הצורך של הסמינר ולדחות את הצורך הציבורי, המסור העיקרי שקיבלנו ממנו זה: "פיקוח נפש" בלא גינונים.

הרב רובין: אחרי כל סמינר היינו נכנסים ומדווחים לו מה היו התוצאות, כל ניהול סמינר כזה היה כרוך בקשיים גדולים ובמאמצים מרובים. היה סמינר אחד שהניהול שלו היה קשה במיוחד, חזרתי עיף ותשוש, נכנסתי אל הגאון הגדול רבי חיים זצוק"ל, הוא קידם אותי בשאלה מדוע הנך כל כך תשוש? השבתי בחיוך רפה, אבל הוא לא המתין לתשובה, ומיד אמר לי: "היית צריך להגיע לכאן, תוך כדי ריקודים על רגל אחת לכל אורך רחוב רבי עקיבא..." המשיך והסביר: בעבר כאשר היה חשש שתינוק יימסר בידי נכרים, היו כולם מתגייסים כאיש אחד בלב אחד להצלתו, ואם היה נדרש כסף היו מוזילים ממנו וכספם, מתאמצים ומשתדלים בכל דרך ובכל טעדי לפדות אותו, התינוק הזה הרי יגדל כאנוס, לא תהא תביעה עליו ויזכה לחיי עולם הבא, ואף על פי כן דאגו בכל עוז ותעצומות להושיע אותו מיד האומות, והנה בדורנו הנכם זוכים להתחזיר בתשובה מאות ואלפים וכיניהם גם קרובים למזיד, הם וצאצאיהם וסביבותיהם, לא שייך לתאר ולשער זכות גדולה מזו. והוסיף ואמר: הרי כשאדם מציל אדם אחד הטובע בנהר כבר מרגיש באישיותו עונג ואף על פי שהצילו רק לחיי שעה ומי יודע אם יהיה בהם זכאי או חייב, על אחת כמה וכמה כשמצילים אדם מדרת שחת לחיי עולם ולא אחד או שניים אלא מאות ואלפים... איזה עונג צריך שיביא הדבר בלב הפועלים, אם כן הרי פניך היו צריכים לקרן מאושר!...

הרב סרברניק: זה היה מפתיע כיצד מתוך הד' אמות של תורה והלכה, הגאון הגדול רבי חיים זצוק"ל, כל כך ממריך ונלהב לפעולות אלו מתוך מבט צרוף של "פיקוח נפש" ממש, זה דבר שלא ראינו כגון זה.

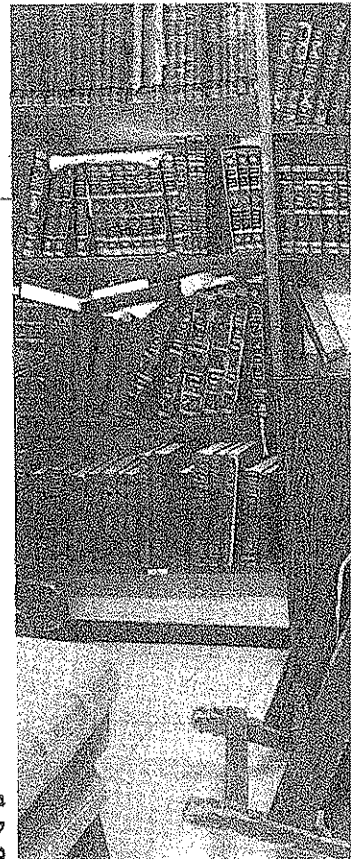
הרב רובין: פעם שאלתי איזה סדר יום עלי לסדר לי, עד כמה עלי להשקיע בפעולות האלו, וכמה לעשות לביתי, השיב לי: בעצם זה הרי פיקוח נפש והיה עליך לעסוק בזה יומם וליל, אלא מאי, הנך צריך גם ללמוד שכן אם לא תלמד גם לא

בפניה. הוא היה עונה לי, ואני הייתי שב אל הצוות שעבד מולי, טכנאים והנדסאים, ומעביר להם את העצות והתשובות המחכימות ששמעתי אצלו. הם כל כך התפעלו, שהם ביקשו לבוא עמי ולהיכנס לשמוע בעצמם. כך היה, הגענו, נכנסנו, זה היה מאורע מפעים עבורי, מעבר לשאלות הנכונות והמדויקות שהוא שאל, נדהמתי מהחכמה העצומה להכיר את האנשים ממפגש אחד. לאחר זמן קצר של הצגת השאלות, הוא ביקש להישאר עמי לבד, ואז אמר לי: "תראה, נראה לי שעליך לעשות כך, אבל אל תמהר להסיק מסקנה בלי שתשאל תחילה את המהנדס שישב כאן בצד ימין, הוא יודע מה הוא מדבר, ולאחר מכן תשאל את הטייס ההוא שישב בירכתי השולחן, ואחר כך תחזור אלי עם מה שהם אמרו ונחליט למי לשמוע..." התפלאתי והשתוממתי מ"ורחכם מכל האדם" איך במפגש אחד ידע לקלוט אל טבעי האנשים ותכונותיהם. ועבורי זו היתה הדרכה שלא להסתפק רק בנתונים הטכניים אלא גם לדעת עם מי עובדים ועם מי בוחרים לעבוד כדי להניב את התוצאה הטובה ביותר.

ונחזור לשאלת היסוד, איך "ערכים" מגיעה לפתחו של הגאון הגדול רבי חיים שאול גריינימן זצוק"ל?

הרב סרברניק: בתשל"ח הוקם ארגון קטן, מאחוריו עמדו הרב פריד, הרב יוסף יגן ואנוכי, זכינו להיכנס אל הגאון הגדול רבי חיים שאול גריינימן זצוק"ל והוא מיד נענה לשאת אותנו בעולו והתמסר לכך בכל נפשו ובכל עתותיו. הנקודה שבאמת ייחדה את הנהגתו, ראינו איך דעת התורה איננה נותנת מקום לשיקולים של אינטרסים, הכול היה מדוד ושקול אך ורק לפי אמת המידה של התועלת וההצלחה. הוא הדרך אותנו לשיתוף פעולה מלא, אפילו כלכלי, עם כל הארגונים והמוסדות שיכלו להטות כתף, הרגשנו שיש כאן הדרכה מכוונת לחתור אך ורק אל המטרה.

הרב ענבל: הגאון הגדול רבי חיים שאול זצוק"ל, העמיד מנקודת המבט הזו את החובה לשאוף להתמקצעות, פעם שאלתי על מה לדבר? הוא השיב לי: "אתה שואל אותי, זה המקצוע שלך... אם תזמין אותי אני לא אדע מה לדבר שם..." הגישה הייתה שזה צריך להיות הכי מקצועי שיכול להיות. אם עושים סמינר בעיר מסוימת וישנו צורך להזמין את רב העיר מבחינה ציבורית, עלינו לשקול בראש

ביגיעת התורה
סמוך להדלקת
נרות חנוכה

סיטר. זו הייתה התשובה לר' יהודה, אבל אנו בדיעבד הבנו את הכוונה מהזווית שלנו, היינו אז בתחילת הדרך, וההרצאות שהתקיימו בביתנו השפיעו על בני ביתנו כמאזינים פאסיביים, מעבר לכך, תחושת "המארח" חיברה את הבית כולו אל הרעיון, הבית התקדם, ולאחר שהגר ניצת הוא נעשה למגדל אור לכל האזור כולו.

הרב רובין: היה מקרה באחד ממשפתי הסמינרים שגר באחת מהפריפריות של ערי המרכז, לאחר שנים עשר שנות נישואים לא זכה להיפקד בבנים, והנה לאחר שנה שהשתתף בסמינר וקיבל עול תורה ומצוות נפקד בבן זכר, וכמובן שהשמחה הייתה גדולה. כשהילד הגיע לגיל שלוש הוא בא ואמר לי כעת שהילד גדל אני שוכר דירה בשכונת רמת אלחנן בבני ברק. הוא ביקש להיכנס לקבל ברכה מהגאון הגדול רבי חיים זצוק"ל, להפתעתו אמר לו רבי חיים זצוק"ל: "וכי מה הנך סבור שבבני ברק אין יצר הרע? אלא מה הבן שלך הגיע לגיל תלמוד תורה, אדרבא תחזור עתה לעיר מגורך ותודיע שהנך פותח תלמוד תורה בעיר... ובעוד הלה משתומם הוציא הגאון הגדול זצוק"ל, סכום כסף ואמר: "הא לך הסכום הראשון של התרומה...". ואכן, הלה נדבר עם ידידים, פתחו תלמוד תורה, שכיום מתנוסס בעיר לצד מוסדות חינוך ותורה נוספים שנפתחו בעקבות התלמוד תורה.

הרב וליס: היה אפשר לחוש כיצד הוא לוקח כל אחד אישית כנשוא האומן את היונק. צעד אחר צעד. היה שלב שהודעתי שאני עוזב את העסק ומפנה את כל היום ללמוד הגמרא, אבל הוא עצר אותי, תחילה רק שעה ביום, אחר כך שעות... הוא יצר אצלי את התחושה שזכיתי לרכוש את היכולות ללמוד תורה, לא רק את הלימוד עצמו אלא את עצם היכולת וזה היה מאוד מאוד חשוב. אני זוכר את היום שבו הסכים שאני יכול ללמוד יום שלם, הייתי עם הגאון רבי אריה שכטר שליט"א, יצאנו החוצה לרחוב דבורה הנביאה ורקדנו יחד באמצע הרחוב...

הרב רובין: מקרה אחר למשל המלמד על חכמת התורה היורדת לסוף דעתו של אדם, היה מקרה של זוג שהאבא התקדם יותר בקבלת עול תורה מהאימא, נתגלע ויכוח ביניהם להיכן להעביר את הילד, האבא רצה חינוך העצמאי, ואילו האימא רצתה חינוך ממלכתי דתי. להפתעת האבא אמר הגאון הגדול רבי חיים זצוק"ל, שהיות

הגיב בפשטות: "מדוע לא, כולנו הרי חיילים"... כך הוא ראה את החובה מצדו לשאת בעול, שכם בשכם בפעילות שלנו מתוך מבט של הצלת נפשות...

הרב טרברניק: למבט הזה היה פעם היבט מאוד מעשי ועוצמתי, היה זה כאשר עמדנו בפני ברית מילה לאחד מבנינו, והנה בדיוק באותו יום הוזמנתי להשמיע הרצאה בפני רחוקים. השתמטתי כמובן, והלא הגנו עורכים באותו יום ברית מילה לבנונו, אבל הגאון הגדול רבי חיים זצוק"ל לא הניח לנו בקלות, הוא אמר: והלא ברית אפשר לערוך גם על ידי שליח... ואילו להרצאה אין מחליף, אם כך הגנו מחויבים להסכים וללכת להשמיע את ההרצאה.

הרב רובין: פעם שאלתי אותו עד היכן צריך להשקיע מבחינת כספים. כדרכו המשיל על כך משל, כמה משקיעים בהשתלמות של טייס חיל האוויר שיוכל לפעול במשימות הקשות של טיסה בתנאי קרב, שירכוש מיומנות, אין גבול להשקעה שישקיעו בכך, וזה מדובר בטיסה של גוף תחת שמי השמים, כמה אם כן עלינו להשקיע ממון בהשתלמות של מי שנשמתו חצובה משמי מעלה, ועליו לדעת כיצד לעבור את מלחמת העולם הזה ותכסיסי המלחמה כדי שתוכל נשמתו לשוב ולעלות למעלה ולשוט מעל ערבות ושבעה רקיעים בשמי שמי מעלה...

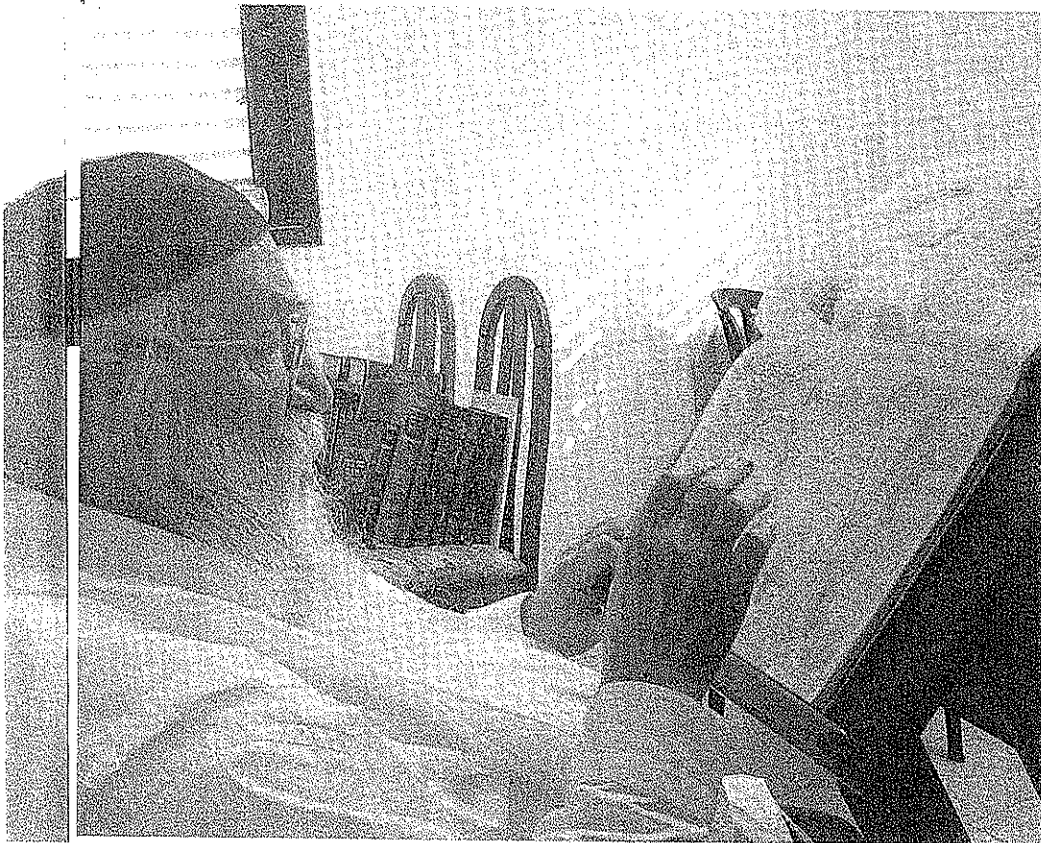
אילו הוראות היו מול דיאלמות של אנשים פרטיים?

הרב וליס: אני אביא על כך מנקודה אישית. הבית שלי ברעננה הפך להיות מרכז פעילות של "ערכים", נערכו בו "חוגי בית" והיה שער להצטרפותם של רבים לשמירת תורה ומצוות. בתחילה זה היה הרצאה או שיעור פעם בשבוע, אחר כך פעמיים, וכשהגיע הבקשה לשלוש פעמים בשבוע, אשתי כבר הרגישה שזה קשה. הצעתי לר' יהודה לשכור דירה ברעננה, ושם לקיים את כל הפעילות, מה יכול להיות רע בכך? אבל כרגיל נכנס לשאול את הגאון הגדול רבי חיים זצוק"ל. למרבה תמיהתנו הוא שלל את הרעיון, הוא אמר שכאשר זה נעשה כתוך בית מגורים העינא בישא לא שולטת בזה, והיצר הרע לא מחדר ציפורניו, אבל אם יהיה מבנה מיוחד עם שלט, זה יהיה גירא בעיניה הסטרא אחרא ומיד יתעוררו ויקומו המפריעים, ולכן אם יש בעיה עם הילדים נשלם להם בייבי

מדובר במישהו שפעל ועשה אבל הנה מתברר שהוא לא יעיל לנושא ויש לתת זאת לרעהו הטוב ממנו. המבט שלו היה לראות את טובת הנושא בלבד, שכן אנו עוסקים בפיקוח נפש, זה לא כמו השתדלות בדברים כמו בעלות על ישיבה או בעלות על מוסד אלא עשייה שכל כולו לא שייכת אליך, אין כאן אלא עשיית דברים לשם פועלן בלבד וממילא אין לך בזה שום שיקולים של שליטה או בעלות כזו או אחרת.

הרב רובין: לא רק שאין לו בזה בעלות אלא להיפך הוא אישית מלווה כספים מכיסו להחזקת הארגון. פעם שאלתי כמה אפשר לקחת על עצמנו חובות, הוא השיב "עדיף לבוא לשמים עם חובות כספיים ולא עם חובות של נפשות"... הרי מדובר בהצלה ממיתת עולם לחיי עולם, וגדול המחסיאו יותר מן ההורגו. וכל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה הוא נתפס באותו עוון, כמה איסורי סקילה וכריתות ניתן למנוע על ידי הצלת איש אחד או משפחה אחת מחיי הפקר לחיי תורה ומצוות.

הרב ענבל: שמענו ממנו ביטוי מאוד מאפיין ומשתייך למה שנאמר כאן "כולנו חיילים", פעם ראשונה ששמעתי זאת היה זה בעת שישבתי שבעה אל אמי עליה השלום. אני גר ברכסים, והנה להפתעתי מגיע אלי הגאון הגדול רבי חיים זצוק"ל, חשתי מבוכה, לא ידעתי מה אני עושה עם עצמי, תהיתי באוזניו בהשתאות האם הרב היה צריך להצפין כל כך רחוק עבורי? הוא

לפני שנת השמיטה - מעיין במפת ארץ ישראל להכריע דבר ד' זו הלכה

ולחינוך העצמאי האימא לא רוצה להכניס, אז עדיף כבר שיישאר במוסד החילוני, ופעמיים בשבוע הילד ילמד עם אברך. האבא שמע, חזר הביתה ואמר לאשתו שכך אמר הרב. האישה שמעה והתקוממה בעלבון: "מה, במוסד חילוני, בשום אופן, אם כך עדיף כבר שילך לבית הספר של החינוך העצמאי"... אין ספק שהרב צוק"ל, ירד לאופי הוויכוח וקלע אל השערה מה עומד מאחורי הוויכוח ומה יגרם לכך שעמדת האימא תרוכך...

הרב ענבל: פעם כשבן של אחד מבוגרי הסמינרים הגיע למצוות התבקשתי על ידי האב לרכוש עבורו תפילין, שאלתי את הגאון הגדול רבי חיים צוק"ל, איזו רמה של הידור בתפילין עלי לקנות ובאיזה מחיר? השיב לי הרב צוק"ל: "איזה תפילין אתה רוכש לילדך? כדיוק כאלו תפילין ובאותו הידור תרכוש עבור הילד הזה, הוא הרי גם ילדך"... לפתע התעשתי בעצם התשובה כל כך פשוטה, איך סברתי אחרת? הזמנתי תפילין מהודרות בתכלית, ובכל שלב של עשיית הבתים נכנסתי אל הרב צוק"ל, כדי שינחה ויורה על איכות הכשרות, בדיוק כפי שנהגתי בתפילין של ילדי...

איך היתה ההכוונה והמעורבות בצד הארגוני של "ערכים"?

הרב וליס: הוא ידע לתת לטיפה מצד אחד רגערה במבין' בצד שני, כפה עלי לוותר על כל מיני טענות... הוא יכול היה לכתוב לי מכתב ובו הוא הוכיח אותי על דברים בהתנהלות שלא צדקתי, אבל בד בבד להאיר לי פנים באופן מדהים. אני זוכר שפעם ביום שישי אני שומע דפיקות בדלת ביתנו ברעננה, אני פותח ונדהם, הרב עומד בפתח, המילים נעתקו, והוא אומר: "ר' יוסי, אתה נראה מאוד חיוור לאחרונה, באנו לקחת אותך ואת ילדיך לים... כדי לחלץ קצת את עצמותיך"... הייתי בהלם וכך גם כל בני ביתי... ביקשתי להתארגן, הוא המתין, עד שיצאנו ונסענו אל הים... זה היה בניין האישיות שלי, והכוונת דרך כיצד לפעול ולעבוד במסגרת הארגון שהלך והתעצם משני סמינרים למאה ועשרים סמינרים. התפרשות לכל קצוות הגלובוס, צפון אמריקה ודרומה, אפריקה, אסיה איטליה, לעמוד מול שאלות אופייניות למקום שגם נשאלות באמריקה למשל, האם אפשר לקיים סמינרים שהבאים אליו

אשקלון. הגאון הגדול רבי חיים צוק"ל, הוזמן להיות סנדק לבן הנימול, לאחר קיום הברית, קרא לי ואמר לי "לא לשכוח להוציא את גלילי הנייר מהשירותים, שלא יבואו לידי חילול שבת"... זו דוגמא לערנות ונשיאה בעול בלתי נתפסת בפרטים, וגם מסר ברור שגם בתוך העשייה הגדולה אסור לנו לוותר על קוצו של יו"ד.

הרב וליס: כל הדברים האלו תוך כדי שמירה על הרוחניות שלנו ושל הבית שלנו. ביום שלא למדתי לא יכולתי להיכנס לשאול שאלות, השאלה הראשונה הייתה "למדת היום"?... ולא עזרה לי שום השתמטות, המסר היה ברור, בלא לימוד תורה אין מה לדבר על הנושאים האחרים... מה למדתי, כמה למדתי, אבל לצד זה גם לדאוג לי לאוכל... תביאו לו לאכול...

הרב סרברניק: הגאון הגדול רבי חיים צוק"ל, הקפיד שכל הפעילים ילמדו גמרא בעיון במשך היום, כי רק כך אפשר, ודווקא כך אפשר להצליח. אחרת מתחיל עניינים של כבוד, וכל מיני מפריעים שמחבלים בהצלחת הפעולות ומונעות אותם.

הרב וליס: פעם אחת פנה ואמר לי: "מי מוצא חן בעיניך מהבנים שלי... בחר לך חברותא..." ואז פנה אל הבן שלו ואמר: "כאשר יהיה לו - הכוונה לי... - זמן, תתפנה ללמוד עמו"... דהיינו הוא ייקר את הפעילות שלנו עד כדי שראיה חובה שהכול צריך לעמוד לרשותנו כדי שנצליח בעבודת הקודש. הוא היה אומר, אני תמיד רוצה את

יחללו שבת ביודעין. מול רבנים מול אנשים, לכוון ולדעת מה דעתו של הרב המקומי, וכיצד להכריע ואיך לתמרון מול כל ההסתעפות הזו, שדרשה התנהלות מתוחכמת מול האנשים המקומיים שנוכל לשמור על טהרת ההשקפה, בלא להתנגש בגופים המקומיים, כולל הקמת מנגנון מקומי שימשיך ויפעל לאורך הזמן בפעולות של קירוב. לא כמנגנון שתלוי בנו אלא מנגנון שייצור דינמיקה בכוחות עצמו. כל זה הוא יעץ וכיוון מהחדר הצנוע בבני ברק, בלא שהיה אי פעם מחוץ לגבולות המדינה. בד בבד גם כאן בארץ היה שואל ומכוון לתיאום עם גדולי ישראל, הוא שאל אותי, "דיווחת למרן הגאון הרב שך צוק"ל?" וכך גם להבחיל"ח מרן ראש הישיבה הגאון רבי אהרן לייב שטינמן שליט"א, ורצה לדעת מה הם אומרים.

הוא הכיר תהלוכות חיים במדינות רחוקות?

הרב וליס: הוא ידע מה לשאול, "שאלת חכם". אני יכולתי להגיע עם אינפורמציה מלאה, אבל הוא תמיד היה אומר לי: "תתחיל מהסוף, ואם לא יהיה ברור אני אשאל"... כי באמת הוא השכיל להבין דבר מתוך חצי דבר...

הרב רובין: הנשיאה בעול בפרטים הכי קטנים של הארגון, ובמיוחד בכל מה שנוגע לנושאים עקרוניים, פעם באחד מימי השישי התקיים ברית מילה לבן אחד ממשתתפי סמינר שנערך בבית מלון בעיר

משמים חשקו בתורתו...

המשך מעמוד 17

כמלאך, והייתי משתומם מול היקף הגדלות בכל השטחים. אני מדבר לפני כיובל שנים, גם כשהיו שאלות שנגעו למה שהכרתי בצבא, באתי לדבר עמו והוא דיבר כמו הגדול מהמבינים בתחום, וכך היה בכל נושא כשרמת ניתוח הדברים היה מפעים, והכל בפיקחות עצומה.

אני נזכר בדוגמא אחת מיני אלפים, הגיע אליי אברך נכבד ואמר כי הציעו לו להיות ראש כולל, האם להיענות... הוא מיד שאל, אז מה השאלה כאן... והוא מיד משיב - כי יש לי צד אולי להמשיך ללמוד בכולל... השיבו הגר"ח - אם כך מה השאלה בכולל, אם יש לך עדיין החיות להישאר בכולל, מה לך לקחת עול של ראש כולל ולא לשקוד על הלימוד כאברך בכל כוחך...

ופעם בא אדם לשאול על שם לקריאה בברית מילה, באומרו שסבא אחד היה גדול יותר בתורה. הוא רק שמע השאלה ואמר - דרכי שלום עדיף, כי מיד הבין שהצד השני הוא שיש סבא נוסף שחפצים בביתו לקרוא בשמו, אך הוא חושש מפאת שאינו ת"ח כסבא השני, וענה את שענה.

וכך עצותיו תמיד היו פרקטיות ומעשיות שאיש לא חשב עליהם, אני נזכר שבא אליי אברך אשר חנה שבנו התינוק מתעורר מכל רעש קטן, ולא נרגע מכך ואינו יודע מה לעשות. אני התפלאתי על השאלה ורציתי לשואלו - וכי הרב הוא פסיכולוג או מטפלת?

אך הרב משיבו מיד - תן לו לשחק הרבה עם מכסים של סירים, הוא יראה כיצד עושים רעש והדבר לא מפריע כל כך, וכך לא יפחד מרעשים אחרים. וכך היה אין ספור פעמים שבאתי עם שאלות והיו שני צדדים בלבד, והוא מצא צד שלישי שלא חשבתי עליו מעודי.

מהיכן כה רבים הכירוהו ונוכחו בגדולתו התורתית? זו תופעה נדירה, לראות אדם שמתוככי התורה מצליח לעשות הכל, בכל תחום. אני זוכר לפני 40 שנה כשרציתי לעשות תפילין, ולא ידעתי בדיוק מה אני נצרך לעשות, ידעתי שזה לא כמו לרכוש נעליים או משהו אחר, הוא הביא לי רשימה של הידורים ודקדוקים רבים, כשהוא שולח אותי ליבתים מאכעז' מסוים, ולסופר, הכל במסירות.

לאחר כעשור, ראיתי דף ממפעל שמייצר תפילין בקצה הארץ, הם כותבים שהיו רבנים שביקרו וקנו במפעלם, ואני רואה שהרשימה שלי היא רשימת ההידורים שהם מציגים שעל פיה נעשית מלאכתם, זה רק להראות כמה דבריו התפרסמו בכל מקום כראוי.

אני חושב שגדולתו השפיעה על כל מי שהיה בקרבתו, הוא למשל לא אכל ירקות בשמיטה, אלא רק מה שהביאו לו מתור"ל, וכשהביאו מאוניות הוא לא סמך, רק אם היה אדם שראה כיצד הורידו זאת מהאוניה ואז, אכל. כשראו סובביו שנוהרים ברמות שכאלו, זה גרם לכולם לגדול, שגם אם לא נהגו כך, אבל הסכימו לפחות לשלם יותר בכדי שישגו סחורה מהודרת יותר.

אלו שרוצים ללמוד ופוסקים ממשנתם להצלת נפשות מירשאל ולא את אלו שמחפשים לפעול ולעשות...

הרב רובין: היה מרגלא בפומיה, ש"ערכים" הוא ארגון של אברכים שפעילים, ולא של פעילים שלומדים...

הרב רובין: יום אחד בשעות המאוחרות של הערב, שלח להודיע לי שהוא מבקש שאצטרף לנסיעה. לאן? שאלתי, לראשון לציון. שם הגענו אל הרב הראשי רבי יוסף עזרן, ומשם לקריית מלאכי. התברר שהיות ודובר שהרב עזרן יעבור לכהן כרב בצרפת, והיה ברשותו מבנה שעתה ייוותר ריק, הוא ראה לנכון להעביר את המבנה לרשות הגאון הגדול רבי חיים צוק"ל, שהוא ודאי ידע מה לעשות עם זה. עתה פנה אלי רבי חיים שאכנס ואראה אם המבנה יכול לשרת אותנו לסמינרים, נכנסתי וראיתי שהמבנה לא יכול לאכלס סמינר. לאחר מכן ניתן המבנה להגאון רבי יהודה עמית שליט"א לשיבה המפורסמת שהוקמה בה.

הרב וליס: הכשרת מלון לפסח היא משימה אדירה, הזכויות להרב בצלאל פרנס והרב טובי על המאמץ האדיר הבלתי נלאה הזה, לפרק מכוונות, ללטש, והנה מגיע אחד האורחים מראה לי מעדן בהכשר לא כל כך מספק, והוא אומר שהילדים שלו לא מוותרים על המעדן הזה, אם לא נאפשר לו לרכוש עבורם בפסח, הוא לא יוכל לעמוד מול הבקשות שלהם והוא יאלץ לפרוש. אני הייתי בטוח שלאחר כזה מאמץ של הכשרת המלון לא נוכל להתפשר על כך, שאלנו את הגאון הגדול רבי חיים צוק"ל, והוא השיב לנו: "מי שבא להיטהר, תדחו אותו בשביל מעדן בפסח?!" תנו לו את מבוקשו ובלבד שיכול להיכנס בשערי אורה של תורה וקיום המצוות..."

הרב וליס: פעם דיברנו עמו על ה"קודים" שמתגלים בפסוקי התורה, האם להראות זאת למתקורבים, הוא השיב לנו: "יש את המנה העיקרית, יש אחר כך את הקומפוט, ומעל הקומפוט יש את הקצפת, ומעל זה יש את הדובדבן, זה הדובדבן... רק אחרי שתגישו את המנה העיקרית שזה אמונת קבלת התורה, השקפת התורה, רק אחר כך אתם יכולים להראות גם את זה, אבל זה לא העיקר..."

הרב סרברניק: ר' צבי ואנוכי פעם באנו אליו עם תכנית חומש לחולל מהפכה בכל העולם היהודי תוך חמש שנים, התלהבנו ונכנסנו להציג זאת בפניו, הוא אמר לנו: "אתם מסתכלים כמו קפטן אם מפות ומשקפות על 'מגדל אור' לכבוש את כל העולם, אני רואה זאת בצורה אחרת, אנו בסערה בלב ים, וכל מה שאנו יכולים לעשות זה לעבור את הגל הבא..."

הרב ענבל: פעם המשיל זאת לשעת שריפה, כאשר הלהבות משתוללות לא עושים קורס לכיבוי אש, רצים לכבות...

הרב סרברניק: מצד אחד ראה בזה עניין של פיקוח נפש, אבל מאידך לא בכל מחיר. פעם אחת הגיע משהו ורצה להקים תחנת רדיו, אמר לו: "אתה רוצה להקים חנות לממכר מזון על גבי תעלת ביום מצחינה..."

יישר כוחכם, על השעה שהלכתם עמנו, על לוח הזמנים שלכם עדיין חקוקים נפשות שניתן לקרבתם לאבינו שבשמים, יחי ד' עמכם.

...הנסים הגלויים המתרחשים לעינינו, כאשר אנשים ונשים מקבלים עליהם עול תורה ומצוות בתוך סערת הכפירה החמומה בראש כל חוצות וחלוצין החברתי העצום, ובשעה שכל העולם מוקים למחדש את הקטגוריה בתלמידי חכמים, המה מעידים כי הננו על סף ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב..."

(מתוך מכתב הגאון הגדול רבי חיים שאול גריינמן צוק"ל לפעילי "ערכים")

ח. כהנוביץ

מטבריה, שכר עבון חדר בדירה וסידר את לימודו בסמינר הרב וולף המקומי. רבי משה פרדו שמע את הדברים והם חדרו לעמקי לבבו והוא החליט להקים סמינר לאותן בנות. את הלירה הראשונה קיבל ממרן החזון איש בעצמו ובה הוא תלה את הצלחת כל המפעל.

בית 'אור החיים' הראשון היה כאן כשהדירות שימשו לפנימייה עבור הבנות ובמרכזן היה חדר אוכל גדול וכיתות לימוד.

מתי החל הקשר עם הגאון הגדול רבי חיים זצוק"ל?

רבי זבולון שליט"א לא זוכר בדיוק את השנה אבל היה זה בשנים הראשונות ממש. למעשה הרב וולף זצ"ל מנהל הסמינר היה מעורה בפתיחת הסמינר והוא מינה מדריכות מתלמידותיו שתדרכנה את התלמידות החדשות ותעקובנה אחר התקדמותן. הוא עזר בשנים הראשונות בגיבוש תכניות הלימודים וצוותי ההוראה. הרב וולף עצמו היה מתייעץ רבות עם רבי חיים זצוק"ל והוא הפנה אותנו להתייעץ עמו בהקשר ל'אור החיים'.

רבי רפאל הלל זצ"ל ממייסדי הסמינר היה מספר כי בשנה הראשונה נכנסו להתייעץ עם מרן החזון איש זצוק"ל ואחרי פטירתו המשיכו עם מרן הסטייפלר זצוק"ל והוא זה שהפנה אותם לרבי חיים זצוק"ל. ופעם התבטא מרן הסטייפלר (באוזני רבי טוביה שכטר) 'רבי חיים דוחף את 'אור החיים' מעבר לכוחות!'

מה היו שואלים אותו? בנושאים חינוכיים בלבד?

רבי זבולון מחייך: מה היו שואלים? ! מה לא היו שואלים. הכל! נעשה בעצתו ובהכוונתו. מורות שהיו להן שאלות חינוכיות. חברי ועד ההנהלה בשאלות כספיות. כל דבר ולפעמים כמה פעמים ביום יכולנו להיכנס ולשאל.

כשנים הראשונות שהיה קשה ברישום תלמידות, רבי משה פרדו שאל אותו איך משכנעים את הבנות לעסוק ברישום? רבי חיים הציע לו: תכתוב מכתב שיחולק בין כל הבנות. הן ידונו בו, ישוחחו עליו והמסר ייקלט. רבי משה אמר שהוא לא יודע לנסח והגאון הגדול רבי חיים זצוק"ל כתב בעצמו את הנוסח:

בני ברק של אותם ימים נבנתה סביב רחוב רבי עקיבא והגיעה עד לרחוב חזון איש. מקצהו השתרעו מטעי אקליפטוס עד ביתו של מרן החזון איש זצוק"ל. אחר כך המשיכו הפרדסים שנקטעו במעלה רחוב נחמיה שם הייתה רק ישיבת וואלז'ין. חולות וקומץ בתי שיוכן ויוניץ. צדו הצפוני של רחוב רבי עקיבא היה בו מתחם נטוש של בנין שבנייתו הופסקה באמצעה והוא סיים את הרחוב. כאן אמר לנו רבי זבולון אלאוף שליט"א במעונו בבית 'אור החיים', הציעו לרבי משה פרדו זצ"ל לשכן את אחת עשרה הבנות עמן הקים את הסמינר.

מה שנשאר זכר ל'אור החיים' כאן הם בתי הכנסת ברחבה למטה בהם הוקמו הישיבות שנוסדו מיסודם של 'אור החיים' כמו 'בית שמעיה' ועוד, גם הכולל של הגאון הגדול רבי שמעון בעדני שליט"א קבע את מקומו כאן, ובבניין שמעל בית הכנסת פגשנו את רבי זבולון אלאוף שליט"א ממייסדי 'אור החיים' וחבר ההנהלה שמשותף אותנו בעבר המפואר.

אולי נחזור לימי בראשית, איך הוקם הסמינר?

הסמינר הוקם למעשה בתפילת מנחה ארוכה בתל אביב... רבי זבולון שליט"א שפקחות נשקפת מעיניו מחייך ומספר את סיפור ההצלה המופלא של בנות עדות המזרח. 'בית רומנו' בתל אביב היה מקום מסחרו של רבי משה פרדו זצ"ל ושם התאספו סוחריו הסביבה מדי יום לתפילת מנחה וערבית כשבניהם מסר שיעור רבי רפאל הלל זצ"ל.

באחד הימים נקלע למקום בחור צעיר והצטרף לתפילה. הבחור האריך בתפילה ורבי משה פרדו שם עינו עליו והתעניין בשמו אחרי התפילה. הוא השיב ששמו אליעזר בן דוד (שליט"א) והוא לומד בישיבת פוניבז'. הוא סיפר לרבי משה פרדו על נערות מעדות המזרח שמסיימות בית ספר יסודי בערי השדה ואין להן מקום להמשיך בו כלבבן. בלית ברירה הן ממשיכות בתיכון פשוט.

הוא המשיך לספר שבהוראת מרן החזון"א זצוק"ל קיבל על עצמו את הדאגה לארבע נערות

■ במעלה רחוב
עזרא בבני ברק
ניצבים לתפארה
מוסדות 'אור החיים'
שמזה למעלה
חששים שנה מגדלים
דורות של בנות
ישראל בדרך הישר
כדי שבני הישיבות
מעדות המזרח יוכלו
להקים משפחות.
כמלאך הניצב על
ראש דרך עמד
לימינם בעצה
ותושייה בהכוונה על
כל צעד ושעל הגאון
הגדול רבי חיים
גריינימן זצוק"ל ■
בימי האבל על
הסתלקותו צעדנו
בנתיבי 'אור החיים'
מימי הבראשית
ברחוב רבי עקיבא
ועד קרית הסמינר
הגדולה. בנות ישראל
על רבי חיים שאול
בכינה ■

בהשעולי 'אור חיים'

'חובת האדם בעולמו לחשוב בכל המצבים מה רצונו יתברך מאתנו בשעה זו. ומאחר וכל מגמתנו לשם שמים, ויש באפשרותנו להתעלות מעל הרגשות הרגילים ולהתנשאות להסתכל על הדברים בצורה רוחנית טהורה, מבלי להתייחס לרגשות בשר ודם, ובאופן זה לשאת חלקן בהצלחת הנפשות לתורה ולתעודה לאושרן בזה ובבא... והנני מצרף בזה גם את בקשתי האישית להשתלב ברוח טובה בעבודת הקודש, כאשר זכו מאז ומתמיד הנוסח המיוחד הודפס ושוכפל, עורר הדיונים ופעל את פעולתו.

בתקופה שהיה נוסע כל השבוע לתפרח כדי ללמוד והיה חוזר בסוף השבוע, הייתה לנו פעם שאלה דחופה ונסעתי עם רבי נחמיה ציטרון שליט"א לתפרח כדי לשאול. כשהגענו הוא טען מיד: לא יכולתם להמתין עד יום חמישי עם השאלה, הייתם חייבים לבוא לכאן?!

גם העברת הסמינר מכאן היה בהוראתו. רבי חיים צוק"ל אחז ש'אור החיים' זה לא רק מוסד לימודים. זה מוסד חינוכי שמקנה השקפת עולם ואורחות חיים. השקפה זו נקנית כששוהים לאורך כל היממה בין כתלי המוסד ולא בדירה שכורה. לכן הורה רבי חיים צוק"ל לקנות שטח גדול רחוק משאונה של העיר ולבנות עליו קריית חינוך. בהמשך השיחה מספרים לנו בנו וחתנו שליט"א של רבי זבולון על בניית קריית 'אור החיים': רבי משה פרדו רצה להתחיל לבנות אבל הייתה לו בעיה אחת... מהיכן משיגים סכומי עתק כאלו? רבי חיים אמר לו: סע לאמריקה. אני לא יודע אנגלית, הוא טען. רבי חיים ענה לו: אם היית יודע אנגלית, היית סומך על האנגלית שלך. עכשיו אתה סומך על הקב"ה וטוב לבטוח בהקב"ה מלבטוח באנגלית.. זה ההשתדלות שלך. רבי חיים מסר לו את כתובת גיסו בארה"ב 'בלחט"א' רבי שרגא וילמן שסייע רבות לרבי משה פרדו שם.

הרב וילמן הקים את משרדי 'אור החיים'

פיין צ"ל המשגיח היה הגה"צ רבי שלום צבי שפירא צ"ל ובחוריים רבים התחנכו בישיבה וברובם הגדול הקימו את ביתם עם חניכות 'אור החיים'.

ביזמתו והכוונתו של רבי חיים גם הוקמה ישיבת 'תפארת משה' ועוד ישיבה לצעירים שעל ידי 'אור התורה'.

כשרבי משה פרדו הוזקן והקריה התנוססה לתפארה, הוא רצה לפרוש ולהקדיש את שאר חייו ללימוד הוא פנה לבקש רשות מרבי חיים צוק"ל. רבי חיים אמר לו: ודאי אין מצווה יותר גדולה מתלמוד תורה, אבל אתה עם השם הטוב שרכשת, והסיעתא דשמיא שמלווה אותך בביסוס המוסד זה בבחינת 'מצווה שאי אפשר לעשותה בידי אחרים' ואתה לא יכול להיפטר מזה!

כשרבי חיים עמד חבעד לשער הנעול

מבניי 'אור החיים' דאז המשכנו לקריית הסמינר במעלה רחוב עזרא בבני ברק. במבנים הגדולים (רבי משה פרדו היה בחו"ל והגיע לנדיב וביקש שיתרום בנין והנדיב אמר שהוא תורם רק חצי בנין. רבי משה התקשר לרבי חיים צוק"ל שאמר לו לאמר לנדיב: או בנין שלם או כלום ונלך לנדיב הבא... הנדיב נבהל ותורם את הבניין). כאן נועדנו לשיחה עם מנהלי הסמינר המבכים על האבדה הגדולה לציבור בני התורה בכלל ול'אור החיים' בפרט.

בכניסה לבניין הגדול שמענו שפעם רבי משה פרדו בא לשאול את רבי חיים צוק"ל שאלה והוא לא ענה לו מיד כי רצה לחשוב עוד. כשהייתה לו תשובה הוא הגיע לכאן והשער היה נעול. הוא דפק ולא פתחו. לפתע הגיע רבי משה פרדו ונחרד לראות את רבי חיים ממתין מעבר לשער הנעול

בניו יורק והשיג מענק נכבד להשלמת השלב הראשון של בניית הקריה כשהוא פרעל במסדרונות הקונגרס האמריקני. רבי משה פרדו חשש האם ראוי לבנות את המוסד מכספי נכרים? הוא הסכים לוותר על המענק הגדול כדי שהבניין יבנה בטהרה, מכספי יהודים שיוזכו במצווה.

רבי חיים צוק"ל מצא לו פתרון: יש יהודים רבים עשירים באמריקה שמשלמים הון עתק כמסים. ממסי התושבים מממן הממשל את הקצבותיו וראויים הם היהודים האלו שבכספם ייעזר החינוך התורני. שבמס שמשלמים יינתן חינוך אמיתי.

הוא כיוון את הדרך של 'אור החיים' גם בענייני הלכה ודקדוקי מצוות. גם בקריית הסמינר וכן בבית הכנסת כאן החשמל בשבת היה על גנרטור עוד בשנים ההן שלא בכל בית בבני ברק היה גנרטור. גם דקדוקי הפרשת תרומות ומעשרות נלמדו ע"י בנות הסמינר.

היה פעם דרישה מאחד ממשרדי הממשלה לעשות פעולה כלשהיא בחול המועד עבור הסמינר וכמוכן נכנסנו לשאול ותשובתו הייתה ש'אור החיים' דוחה חול המועד. גם המתיבות שהוקמו בהכוונתו קבלו מימון מ'אור החיים' שהכל נעשה בהוראתו והזרוע המבצעת היה רבי משה פרדו צ"ל.

לא רק מתיבות, בשלב מסוים נוצרה בעיה שכנות רבות סיימו ללמוד ב'אור החיים' ולא נמצאו מספיק בני ישיבות עבורן. ושוב רבי משה פרדו נחלץ לעזרה ובהכוונת רבי חיים צוק"ל קנה מגרש רחב לא רחוק מהקריה ובנה עליו את ישיבת 'אור התורה' בראשה עמד הגאון רבי דוד מלינובסקי צ"ל שהיה חבר הנהלת הסמינר וגם כיהן בה ראשי ישיבת 'בית מאיר' הסמוכה הגאונים הגדולים רבי זלמן רוטברג צ"ל ורבי ראובן

הוא פתח מיד והתנצל.

הגאון הגדול רבי חיים זצוק"ל אמר לו: 'אני יודע ר' משה שבעולם האמת יהיה לנו קשה להגיע אליך, אבל לא שיערתי שגם בעולם הזה יהיה דבר כזה קשה...'.

עשרות שנים, למעלה מארבעים שנה כמעט כל מוצאי שבת היינו אצלו. הרב משה פרדו זצ"ל המייסד החדיר בנו וכן היה למעשה שכאן ב'אור החיים' שום דבר לא נעשה בלי דעת תורה. גם אספות הנהלה שהתקיימו כמעט כל שבוע הייתה נוכחות של רב. זה היה כמעט מהתחלה. לא הלכנו לרבי חיים זצוק"ל כשהייתה לנו בעיה, אלא כי 'פלא ממך הודבר וקמת ועלית', כל דבר חשוב הרב היה מחליט.

גם כשהיינו הולכים לא הכענו את דעתנו בפניו. הבאנו את הנתונים והרב החליט.

מה הרגשתם במחיצתו?

הרגשנו זכות לראות אדם גדול. זה נתן לנו אישית רגיעה שהוא מחליט וגם לכל הצוות כאן בסמינר שיועדים שהכל מתנהל על פיו והוא הקובע. אם אתם שואלים מה הרגשנו, ראינו שני דברים מרכזיים: מרן הגרא"א דסלר זצוק"ל במכתב מאליהו ח"א כותב בהקשר ל'אימנות חכמים' שרואים אצלם את 'פיקחותם מבהלת' - כך אנחנו הרגשנו שאנחנו מסתכלים על הבעיה בצורה שטחית הרב יורד לעומק. דבר נוסף, כל בעיה שהצגנו בפניו, כאילו היא הייתה בעיה אישית שלו. כשהוא נתן לנו תשובה היה משתמש בנוסח: 'אנחנו נקבל את התלמידה'. או 'אנחנו נעשה כך' הוא מתייחס לכל בעיה כבעיה אישית שלו. הוא נתן לנו הרגשה נפלאה כאילו כל עולמו עומד כעת והוא רק מוטרד מדבר אחד, איך פותרים את הבעיה הזאת.

הוא היה עבורנו 'אורים ותומים' שהקב"ה מכוון אותם לתת את התשובה הנכונה.

אתן לכם דוגמא: היו מקרים שלא קיבלנו תלמידות כי היה נראה לנו לא מתאים. באופן עקרוני הרב לימד אותנו תמיד להסתכל מה טובת הבת ומה טובת שאר הבנות. היו מקרים שלא קיבלנו כי היה נראה שתלמידה זו לא מתאימה, וההורים או הפעילים הלכו לרב והתחננו והוא ביקש לנסות לקבל את הבת. כמובן שמיד קיבלנו וב"ה הצליח. ופעם ההורה אמר לנו, הנה אתם רואים שהצליח לבסוף. אמרנו לו: זה הצליח בגלל שהרב אמר.

לאורך כל הדרך כך היה. 'אור החיים' זה מוסד שב"ה יש לו הצלחה. המסירות נפש של הרב זבולון שליט"א ולהבחיל"ה הרב רפאל הלל זצ"ל והרב משה פרדו זצ"ל זה חדר בעצמות לכל הצוות עד היום. גם היום אנחנו מדברים בתקופות רישום על המסירות ודבר נוסף שגרם להצלחה ששום דבר לא נעשה בלי אישור של הרב.

היו מקרים שמשרדי ממשלה שונים היו להם דרישות מהנהלת הסמינר שלא היה נראה להשקפת עולמו. הרב לא הסתכל אף פעם בתור שיקול: אם לא נענה כמה כסף נפסיד ואם כן נענה כמה יכול לעזור לנו. מה שעמד לנגד עיניו היה רק הצד הרוחני.

תוכלו לתת דוגמא של הכוונה בנושאים חינוכיים?

בהחלט. היה מקרה שחרוט עד היום בזיכרונו. האמת היא שאי אפשר לתאר מאיזה רקע באות חלק מהבנות וכמה בתים נפלאים נבנו כאן במקום הזה. היה לפני עשרות שנים סב שהביא בחודש טבת נכדה בת 12 וביקש שנקבל אותה לתורש ימים בלבד. זה דבר לא מקובל לקבל באמצע שנה ומה גם שילדה בכזה גיל לא מקבלים אצלנו. שאלנו את הסב למה רוצה להכניס את הילדה לתורש ימים? הוא אמר שהוא שומר מצוות אבל בנו לצערנו לא שומר כלום רח"ל. הבן נסע להשתלמות לתורש הוא רצה שהילדה תהיה כאן. ממש בכה בדמעות והתחנן שרוצה נחת מהילדה אפילו תורש אחד.

כמובן שהלכנו לשאול את הרב והוא הורה לקבל את הבת לתורש. האבא חזר מההשתלמות והוא בא רותח מועם וצעק בתקיפות שרוצה את בתו בחזרה. אמרנו לו בבקשה והוא התפלא כי חשב שחטפנו לו את הילדה.

הוא לקח אותה והיא עשתה שביתה בבית: או לתזור ל'אור החיים' או אף בית ספר אחר. אחרי כמה שבועות היא חזרה לכאן. ומה קרה בסוף?

הוא ואשתו חזרו בתשובה. הרב הודיע אותנו על כל צעד ושעל כולל הכשרת מטבח בביתם. האבא כיום לומד בכולל והבת בנתה בית של תורה וכבר בתה באה ללמוד כאן. זה מקרה בולט בזכות ההדרכה של הרב מה ניתן לעשות עם נערה אפילו בגיל צעיר כל כך.

כך הייתה הדרכה לאורך כל השנים שהייתה לה פירות ופירי פירות. מנהלי הסמינר נזכרים שלפני הרבה שנים היו קשיים

ברישום. הרב אמר לנו: חייבים לקצץ. אחרי שבוע אמר לנו: לקצץ עוד בתקציב. אחרי שבוע אמר: לקצץ עוד בתקציב. אחרי כך אמרנו לו: אנחנו לא יכולים כבר לקצץ יותר ואמר אם כך הקב"ה יעזור לנו! תוך כמה ימים באו בנות והרישום התמלא.

דבר נוסף שאנחנו יכולים לציין, היום 'בית יעקב' פתח שערים לכמה מגמות חדשות בלימודי הסמינר. אצל רבי חיים זצוק"ל היה כלל אנחנו לא נקדים את 'בית יעקב' להכניס מגמה כלשהיא. אם ב'בית יעקב' נעשה שינוי יכולנו גם אנחנו לבוא אליו.

היו למשל הרבה הורים שרצו בגרות מלאה אבל הרב לא אישר לנו כי אנחנו כמו 'בית יעקב'. דוגמא נוספת: יש אצלנו בנות אקסטרניזות והתנאי הוא שיהיו הבנות מבית חרדי ללא טלוויזיה. כי זה לא שייך שהבת תלמד ב'בית יעקב' בכוקר ותשעה בבית שיש בו טלוויזיה בערב. היו מקרים שמחנכות אמרו אמנם יש טלוויזיה בבית אבל הבת מיוחדת ולא רואה הרב במקרה כזה אישר לנו לקבל את הבנות.

אחד המנהלים נזכר שהרב לא טיפל רק בנושאים הספציפיים של הבנות. היה מקרה של חתן שנהרג בתאונת דרכים חצי שנה אחרי החתונה רח"ל. והייתה בעיה להשיג חליצה עבור האלמנה. והרב ביקש ממני שאעזור בנושא. זה היה קשה, אבל עם ההדרכה שלו הצלחנו ב"ה. כשבאתי לבשר לו על כך מיד אמר: לב אלמנה ארנין באיזה מאור פנים שהצליח לעזור לאלמנה עגונה.

במשך כל השנים שזכינו והוא הודיע אותנו, הבעיה הכי קשה הייתה נראית לא קשה, כי היה מי שעזר לנו. אנחנו בטוחים שימשיך ללוות ולהדריך אותנו מלמעלה עד ביאת גואל צדק.

רגע לפני שיצאנו משערי הסמינר עוצר אותנו המנהל הרב מגנוז שליט"א ומספר: רבי חיים זצוק"ל היה אומר תמיד שכסף זה הדבר הכי זול! לפני כמה שנים קרא לנו המנהלים וקרא לשכנו שעוסק במסחר זהב ואמר שלפני כמה שנים נתן עצה ל'אור החיים' והתגלגל מכך שהפסדנו סכום מסוים, הוא רצה לברר כמה הסכום הזה שווה עכשיו. המדובר היה על סכום גדול מאד והוא התעקש שהוא רוצה לשלם ואמרנו לו שזה לא מחובתו, הוא אמר שלא רוצה לבוא עם זה לשמים ושילם את כל הסכום במלואו!

מסכת "חיים", חיים שהם מסכת

זה בסדר, הוא אכן תלמיד.
הגר"י פרידמן שליט"א, סיפר לי כי תלמידו מקורבו
הגר"י בויאר שליט"א שאל אותו פעם, מהי דעתו על דרכי
ההנהגה של מרן ראש הישיבה הגראי"ל שליט"א, והוא
השיבו שזה בדיוק כפי שהיה אצל דודו מרן החזו"א.
גיסו הגרא"צ שליט"א הוסיף: שלפני הבחירות
האחרונות שאלו אותו מהי דעתו בדבר ההצבעה, והוא
השיב - הרי יש מנהיג הינדע טוב מכולם איך להנהיג
בחכמה ובפיקחות, אלא מאי שרוצים שגם אני אצטרף
במפורש להוראתו לדבר לתלמידים, הם הרי יודעים שזו
דעתו, והרי כבר פטרוני מלהורות לרבים.

בתקופה האחרונה ממש כשסמינר אור החיים התקשה
לעמוד בתשלומיו, הוא קרא לי במיוחד וביקשני
בתחנונים, שאגש למרן ראש הישיבה שליט"א, שכידוע
מתנזר בכל מחיר מלפנות לגבירים לתמוך במוסד כל
שהוא, אבל שאסביר לו כמה כאן העניין הוא בנפשם של
אלפי בתי תורה וחובה לסייע להם, ואכן עשיתי רצונו
וב"ה הם ראו הרווחה בזכות כך.

חכמתו המיוחדת בענייני הרפואה מדיכין היא?
זו הגדלות שלו, שהכל הגיע מתוככי התורה, ואני נזכר
שפעם הגעתי אליו עם שאלה רפואית, והוא פטר אותי
בתשובה לעשות כך וכך. ביקשתי ממנו שאני רוצה לקבל
שם רופא שיאמר לי זאת, ואינני מסתפק בדבריו למרות
שאני מעריך ידיעותיו הרבות.

לפתע הוא ממש גער בי ואמר - אז תוכל לצאת ולחפש
כאוות נפשך... התפלאתי מעט, ואז הוא קורא לי ואומר
כשארשת חיוך על פניו - הרי אצל הרופא אתה מתכה
שעה שלמה בתור, משלם ממון רב, ובסוף הוא זועף עליך,
ואני עושה זאת הכל בטובה, אלא שאתה רוצה גם
שאתנהג כרופא, אז ניסיתי לזעוף אליו יסייע הדבר עבורך.
וכשפעם שלח חולה, שבא בבעיה של אביו, לרופא
מסוים, והוא שב אליו שאינו בטוח בצדקת דברי הרופא,
הוא השיבו בחדות לשונו - הרי אם הקב"ה חפץ שאבין
יילקח מן העולם, הוא לא צריך את הרופא, הוא יכול
לעשות זאת לבדו, אלא שנצרכת מעמנו השתדלות להציל
שלא נגיע חלילה לגרוע מכל, את ההשתדלות קיימת,
ומעתה השלך על ד' יהבך.

אבל חכמתו לא היתה רק ברפואה, אני זוכר ששלח
פעם בחור בן עלייה להיפגש עם נערה שהיתה מבית פשוט
ומדורני, שאף לא התלבשו כראוי, והיה הדבר לפליאה.
כששאלו אותו על כך השיב - כשבא אלי שאלתיו איך היא
בהכנעה, ואמר שהיא כנועה עד מאד. השבתי לו, שהיא
גדלה בבית שאינה יודעת הרכה, אבל אם היא כנועה מאד,
כשתינשא היא תשמע ותקבל כל מה שתאמר, וזה עדיף
עשרת מונים מאשר להינשא לאחת שתהיה בעלת דעות
שתקשה על ימי חיך.

כשהילד יגדל יהיה גדול בישראל...

בעתון "קול ישראל" אדר תרצ"ז מופיעה
ידיעה חגיגית על מעמד "חנוכת הבית של
תלמוד תורה וישיבת "רבי עקיבא"..." (ה"ה)
תלמוד תורה "מרכז" כיום) בתוך הידיעה
המתארת את השתתפותם של רבני ופרנסי
העיר החדשה, מופיעה תיאור דלהלן:
"התלמיד חיים גריינגמן בן הרב גריינגמן
אמר לפני הקהל דרוש במסכת קידושין..
הקהל מתלחש שהילד כשיגדל יהיה גדול
בישראל..."

חישבו קל מעלה שהוא היה אז כבן 11
שנים.

מאליה עולה מליצת חז"ל "בוצין בוצין
מקטפיה ידיע"...

האבא של זכור

■ פינת יקרת הייתה לו לגאון הגדול רבי חיים נריינימן זצוק"ל ושמה קהילת האברכים בזיכרון יעקב אותה הוא ליווה מעת הווסדה לפני לחעלה מארכעים שנה בבניית חוסדות התורה שבה ועד יומו האחרון. וותיקי הקהילה, הרב איתמר בר עזר שליט"א, הרב רפאל חנת שליט"א והרב יעקב קניגסבוכ שליט"א, מספרים למוסף יחד נאמן על הנהגת הקהילה המיוחדת ע"י הגאון הגדול זצוק"ל.

מקום תורה, אי אפשר להתחיל מהאמצע, עליך לפתח במקום קהילה. תביא אברכים, הם יודקו לתלמוד תורה לבניהם, אחרי שתקים את התלמוד תורה, יגדלו הנערים ויצטרפו ישיבה קטנה, וכך הלאה והלאה. מרן הגר"י אברמסקי הוסיף ואמר דבר מעניין: ראה, אני לא יודע עם זכרון יעקב ראויה שתוקם בה ישיבה. ומרן הגר"י אברמסקי המשיך והסביר: תושבי זכרון יעקב גירשו את בני ישיבת "כנסת חזקיהו" של הגאון רבי נח שמענובין זצוק"ל. הישיבה שלאחר מכן הועברה על ידו ל"כפר חסידים" שם התפרסמה ומתקיימת עד היום. תחילה יסד אותה הגאון רבי נח זצוק"ל בבית הכנסת הגדול של "זכרון יעקב", הבעלי בתים, ראו בעין צרה את העובדה שבני ישיבה צעירים יושבים בקביעות בבית הכנסת, שכן מטבע הדברים, בחורים צעירים לפעמים מתנהגים אחרת מבעלי בתים קפדניים. לכן הם גירשו את הישיבה מהסתפח בנחלתם, והישיבה נאלצה לחפש לה מקום אחר. לכן - המשיך - מרן הגר"י אברמסקי זצוק"ל - אינני יודע אם המקום ראוי שתוקם בו ישיבה, משום כך כדאי עוד יותר להקים במקום קהילה תורנית, שתדע להעריך את התורה ולומדיה.

מרן הגר"י אברמסקי הזהיר שבשום אופן לא יפתח הכולל במבנה של גוף זר, צריך לדאוג שהמקום יהיה בבעלותכם, באזהרה זו, היה מונח הפתח והדחיפה לכל מסע הקניות של השטחים בזיכרון יעקב.

הרב יונגרמן יצא לדרך עם שתי ההוראות האחת הקמת ויסוד כולל, והשנייה רכישת מקום עבור הכולל כדי שלא ישתכן במקום לא לו. היה באזור בנין של שש עשרה דירות במרום שנקרא שיכון דרום, הבניין היה ריק הוא נועד ליישוב עולים חדשים, אבל אלו לא הגיעו. הוא שם עין על הבניין, אבל איך אפשר לבקש בנין השיין למשרד הקליטה עבור כולל? שר השיכון היה אז איש מפ"ם בשם ויקטור שם טוב, הוא לא היה בעל "שם טוב" בכל מה שנוגע לאהבת הדת.

המשכר של זיכרון יעקב הקרבה לגליל העליון, הים המתפרש ממערב, שנשקף ממדרון ההרים, משך את תשומת לבם של כת גרמנית נוצרית שאנשיה רכשו קרקעות ובתים, האמינו שהם מקימים כאן בזכרון יעקב את מרכז המיסיון שלהם שיחלוש על כל הגליל, ומעבר לו.

אברך אחד צעיר, הפר את מחשבתם. צעד אחר צעד, כבש מהם את השטח והקים עליו את אימפריית החינוך בשם "מרכז לחינוך תורני" - מל"ת בעגה של הוויכרונאים, תחת הנעצוץ המסיונרי העלה הדס הנותן את ריחו הטוב בדמות מוסדות תורה כוללים וישיבות שבהם מסתופפים אלפי לומדי תורה ויהדות.

האברך היה - הגאון רבי שלום מאיר יונגרמן זצ"ל, מאותם יחידים חדורי רוח מהפכנית, שהצליחו לחולל את הבלתי יאומן.

היה זה בשנת תשכ"ח, הרב יונגרמן תלמיד ישיבת סלובודקה בבני ברק בא לישוב זיכרון יעקב במטרה להקים בו ישיבה קטנה לצעירים. לשם כך נדרש היה לערוך רישום באמצעות שכנוע של הורים. הוא פנה למרן הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצוק"ל והוא אמר לו: לבנות

הרב א. הכהן

מוצאי שבת קודש פרשת שמייני תשע"ה. מאות מבני הקהילה התורנית בזכרון יעקב מגיעים לבית הכנסת 'מסילת ישרים' לתפילת מעריב של מוצאי שבת. איש לא משער מה אירע בעיצומו של יו"ט אחרון, לפני יותר מיממה בבני ברק. מרבית בני הקהילה ביקרו באופן קבוע בבית הגדול בבני ברק לברכה, לעצה, לשאלות הלכתיות, חלק נכבד מהם אף בחול המועד של פסח הגיע להתברך בכרכת החג אצל הרב הגדול.

תפילת מעריב הסתיימה ואחד מבני הקהילה קיבל טלפון מבני ברק שבישר לו את הבשורה המרה. איך מודיעים כזו בשורה לבני הקהילה? מתפלל נוסף יצא מבית המדרש וכשסופרה לו הבשורה, נפל מתעלף על הארץ. איש שיחננו הרב יעקב קניגסבוכ שליט"א נכנס לבית המדרש, צעד בפסיעות מרודות עד ארון הקדש והסיר את הפרוכת. ציבור המתפללים הגדול השתומם ותוך דקות ספורות, זעקות שבר נשמעו בבית המדרש: 'אבי אבי... על מי נטשת הצאן...'

אבל תחילה נספר על הקמת הקהילה המיוחדת בזכרון יעקב. ריח הכרמים

יעקב

עם הגאון רבי שלום מאיר יונגרמן זצ"ל

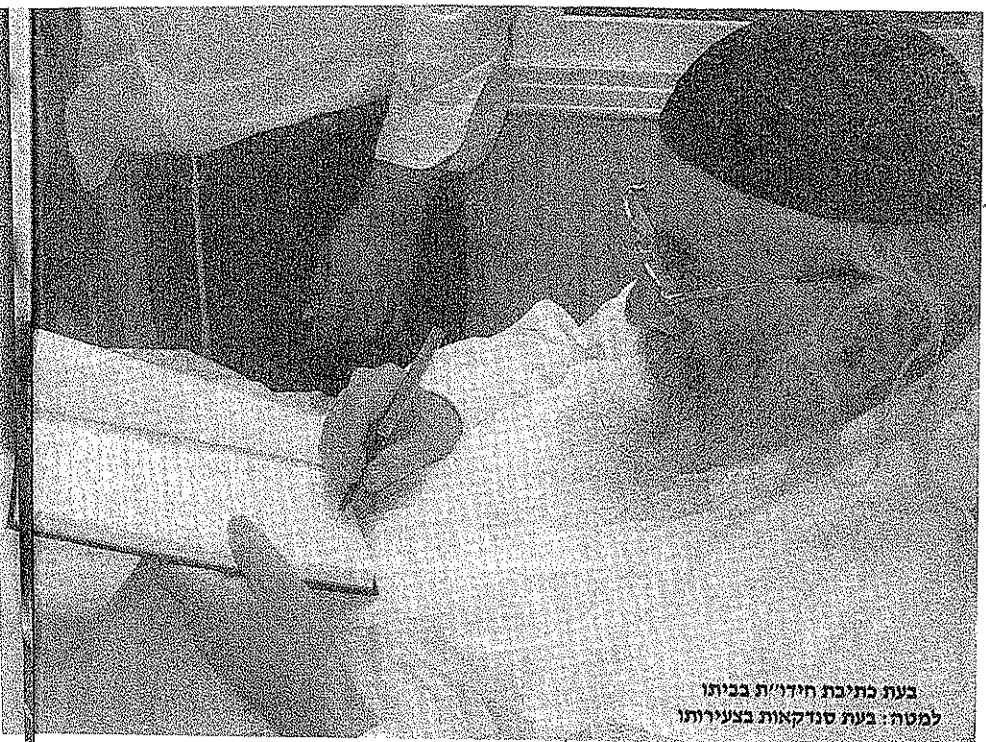
עמידר החברה הממשלתית שהבניין היה בבעלותה. הוא ביקש ממנו שאם הוא ישמע שמגיעים עולים, והם מופנים לבניין הדירות הזה, שמיד יודיע לו, ולא משנה באיזה שעה ביום או בלילה הוא מקבל את ההודעה. הוא הסכים. היה זה בליל שישי אחד, הוא מתקשר לרב יונגרמן בשתיים בלילה ומודיע לו שקיבל הודעה על נחיתת עולים בשדה התעופה בלוד, והוא מתבקש ליישב אותם בדירות. דבר ראשון אמר לו, 'תראה, אתה תגיד שהדירות כבר תפוסות ומחר אני משלים את רכישת הדירות'. הוא אמר לי, 'מה קרה לך?! אם זה מתגלה מפטרים אותי, איך תרכוש מחר את הדירות, עמידר סגור ביום שישי, ואחר כך שבת, עד יום ראשון הכל התגלה ואני מפוטר'. אמרתי לו, 'אני אחראי על דברי, רק תגיד לי מי הם מנהלי עמידר'. הוא מסר את שמותם. אחד מהם גר בחזרה, הרב יונגרמן נסע אליו בשתיים בלילה, דפק על הדלת, הוא שמע את דרישותיו, וחשב שהוא מתפוצץ, 'כשביל זה אתה מעיר אותי בלילה?!' בסוף הסכים, אבל

הלחצים והשכנוע, שקדמו לשיבת הוועדה, ובעצם כלום, אין "צד שני". הם דנו ביניהם לבין עצמם, והחליטו שהם מסכימים לרכישת דירה אחת, אבל אין מצדם התחייבות שלא ליישב עולים בשאר הדירות, הוא חתם חוזה לרכישת דירה אחת ויצא לנסיעה ראשונה לחוץ לארץ. עם שהות ארוכה וכישלון גדול... לאחר מאמצים עצומים וקובץ על יד, הצליח לגייס כסף לתשלום ראשון לדירה, וקצת כסף להחזקת האבירים למשך חודשיים. האבירים הגיעו מבני ברק ומאד מקומות, הכולל היה בסלון הדירה, ובשאר החדרים הם ישנו כל השבוע ולשבת שבו הביתה. זו מסירות נפש ללימוד התורה. את ארוחת הבוקר והערב השגנו להם בעצמינו ואילו את ארוחת הצהריים בישלה אשתו של המשגיח ביקב בזכרון יעקב.

הרב יונגרמן חשש שבאחד הימים יגיעו עולים, וידע שאם יישבו אותם במקום כל ההשקעה תרד לטמיון. היה בזכרון יעקב, בשיכון דרום, נציג של

פנו אליו והציעו לרכוש את הבניין, הוא לא התנגד, אבל אמר שהדבר תלוי בוועדה שנמנו עליה תשעה אנשים. אחד מהם היה איש תנועת פועלי אגודת ישראל הרב אברהם וורדיגר, הוא תמך בבקשתנו. היו עוד שבעה אנשים, כדי להגיע לכולם ולשכנע אותם, הדבר היה כרוך בהרבה ביטול תורה.

הרב יונגרמן נכנס למרן הסטייפלר זצוק"ל, ושאל האם די בשכנוע שניים שלושה אנשים ובכך נצא ידי חובת השתדלות, או שיש צורך להגיע אל כולם. מרן הסטייפלר ענה שבמה שנוגע לצרכי האדם, ניתן להסתמך על בטחון, אבל בענייני עשייה למען רוחניות, כל מה שאפשר עושים. הרב יונגרמן הפעיל מסכת לחצים ושכנוע על כל חברי הוועדה. הייתה הסכמה למכור את הבניין. הסכום המדובר היה של רבע מיליון לירות. בקושי היה לו להחזיק את הכולל, הוא אמר לחברי הוועדה, שבשלב זה ירכוש דירה אחת ובהמשך ירכוש את שאר הדירות. הם חשבו שהם נופלים מהכיסאות, כל מסע

בעת כתיבת חידושי בביתו
למטה: בעת סנדקאות בצעירותו

אמר גם אני מסכים, צריך לפתוח את המשרד, להחתים חוזים זה לא פשוט... למחרת ביום שישי הוא איתר פקידה, פתח את המשרד. החוזים נחתמו, הדירות עברו לרשות הרב יונגרמן, ועכשיו נשארה בעיה קטנה, הכסף...

הרב יונגרמן חתם על צ'ק אישי, ביום ראשון הצ'ק היה צריך לעבור לפירעון. הוא פנה לגאון הגדול רבי חיים גריינימן זצוק"ל והסביר לו את חומרת המצב, רבי חיים פנה להנגיד רבי טוביה שכטר שהסכים להעניק הלוואה מיידית, במקביל פנו לידידים בחוץ לארץ, הם העבירו סכום מידי, אך הבעיה שביום ראשון הבנקים בחוץ לארץ מושבתים. מנהל עמידר הסכים לדחיית הפירעון עד יום שני בצהריים, כך הועברו הדירות לרשותנו, ובכך תקענו יתד נאמן ואבן פינה לקריה החרדית.

כשהגיעו האברכים הראשונים לזכרון יעקב, והסתובבו שם כצעירים עטורי זקן, הסתכלו עליהם כאילו נחתו מהירח. עבורם זקן הוא דבר שמסמל רב זקן אבל לא צעירים. כעבור כמה שנים, כשהלכנו בפעם הראשונה לבחירות, תחת השם "נאמני תורה למען זיכרון יעקב" הם זלזלו בהם, מי יצביע בשבילכם? פתאום התברר שאנחנו קבלנו שתיים מתוך תשע. באותו הלילה היה רעש גדול בישוב, ניסו להתסיס את הרוחות. למרבה הפלא אפילו בקולות של החיילים היה הרבה קולות. אך בסופו של דבר הם השלימו עם קיומם וכל זאת אודות להדרכתו הצמודה של הגאון הגדול רבי חיים זצוק"ל.

ותיקי הקהילה החרדית בזכרון יעקב עממם שוחחנו מבקשים להדגיש בתחילת הדברים שתי נקודות. ראשית כל איננו תלמידים. לא זכינו להיות. לא למדנו אצלו גמרא ולא בורנו אצלו תוס' ושיטות ראשונים. מה שזכינו להיות זה מבאי ביתו וגדולה שימושה במשך השנים זכינו לראות דברים.

נקודה שניה. חשוב מאוד לדעת שכל פעולות העסקנות שהסתובבו ויצאו מהבית ברחוב רב אסי הן לגבי הקהילה בזכרון יעקב והן בבני ברק ובשאר רחבי הארץ, היו חלק מזערי מסדר ימי חייו של הגאון הגדול רבי חיים זצוק"ל. עיקר העיקרים היה לימוד התורה ובאהבתה שגה תמיד בכל זמן ובכל מצב. כשהיו דברים שנצרכו

עבור הכלל וכשהוא חש באחריות לדאוג לטובת הציבור בנושאים שונים של העמדת הדת וההלכה על תילה הוא פינה לכך את הזמן הנדרש.

אבל, מספר לנו הרב איתמר בר עזר שליט"א, הייתה לו חביבות מיוחדת מאד לאלו שפעלו בשליחותו עבור הכלל. בדידי חווה עובדה שאחרי שליחות בשעות הלילה הגעתי להתפלל תפילה ותקין בבית מדרשו. אחרי התפילה נישגתי לומר לו בוקר טוב והוא אמר לפני שאני נוסע שוב לזכרון יעקב שאכנס למעונו לאכול 'פת שחרית'. אני מאד התביישתי אבל הוא לא ויתר. כשעמדתי ליטול את ידי, הוא עבר ליד המטבח ואמר לי: 'איתמר. בוא ואלמדך איך נוטלים ידיים'. ובדקה אחת נתן לי 'שיעור' בהלכות נטילת ידיים. על מה צריך להקפיד ועוד פרטים.

שמענו שזכיתם לעזור לו בנושאי המקוואות?

נושא המקוואות היה אצל הגאון הגדול רבי חיים זצוק"ל עולם ומלואו. כדודו ורבו הגדול מרן החזון איש זצוק"ל שנדד בערי הארץ יחד עם הרה"ח ר' זליג שפירא זצ"ל להרבות טהרה בישראל, גם הוא בכל מקום שנודע לו שיש רצון שיבואו לבדוק היה שולח את תלמידו המומחה לנושא הגאון רבי יצחק רוטנברג שליט"א לבדוק את הזריעה וההשקה את החור ואת השפופרת שיהיה כשיעור. כל הנקודות בטכניקה לדעת היכן הברו והיכן הטפטוף שלו, הוא ידע לתת את העצה בכל מקום ובמסירות.

שתי עובדות שעולות בזיכרוני. באחד

מימי חול המועד פסח קיבלתי טלפון בלילה שבמקווה בפרדס חנה התיכור של ההשקה לא מספיק טוב.

היה זה באמצע הלילה ונתנו לי עצות איך להיכנס, ממי לבקש מפתח ואיך לשבור את המקום ולסדר על הצד היותר טוב כפי ההלכה. מה שראיתי אצל התלמידים של רבי חיים זצוק"ל כמה היו יראי הוראה ומתוך בור המקווה היו מתקשרים ושואלים כמעט כל דבר.

ועובדה נוספת. בבית לבני שיחי זכיתי והגאון הגדול רבי חיים זצוק"ל הגיע לשמש כסנדק בכפר חסידים. חקלאי המושבה הגיעו לכבודו וגם אברכים מרכזים ירדו לקדם את פניו ולשאל מה שרצו לשאול. היה זה בצום גדליה ואחרי הברית לא הייתה סעודה כך שיכלו להתעכב ולשאול.

תוך כדי הדברים ספרו לו שמשפצים זה עתה מקווה שבנו עוד בומנו של 'הרב' = הגאון הגדול רבי אליהו מישקובסקי זצוק"ל והוא אמר מיד: במקווה לא מתעסקים סתם. עם הפראק והמגבעת לקח מד מטר וכל הכפר אחריו ונכנס במקווה וב'שיעור' מיוחד יוצא מגדרו הסביר להם מהי 'זריעה' ואיך כדאי לעשות והתחנן שלא ישנו את המקווה מההוראות שנתן להם. הם קיבלו על עצמם ויש עד היום בכפר חסידים מקווה עם זריעה ללא מכשיר לטיהור מים.

הרב בר עזר מבקש להדגיש שבכל מה שהיה צריך לעשות בדברי הלכה, הפרקטיקה והפשטות היו הכי חשובים וללא מתח ונעורון מדברים של אידישקייט אולי על שמירת הזמן. כך זה היה במקווה

או במצות או לולב וכדומה הכל היה בצורה פרקטית עם ההלכה מתוך ברירות הסוגיה ודינים העולים ממנה בלי מתח ולחץ כשהכל מאורגן ומסודר מראש.

לרוב הגאון הגדול רבי חיים זצוק"ל נסע לשהות במשך ימות השבוע במושבה תפרח. מפעם לפעם זכינו שבא לזכרון יעקב ליומיים שלושה. לא לקח יותר משלש דקות שירד מהאוטו שהביאו מבני ברק עד שיצא למקום מסודר עבור ומיד התיישב ללמוד. אני נזכר שפעם באה משלחת רבנים והוא ישב בחורשה ולמד וכשהם הגיעו הוא אמר להם: תשבו על הארץ בחורשה ונדבר בדברי תורה. בלי גינונים. לפעמים החביבות והפשטות פתאום בלי הדיסטנס שהיינו רגילים. אבל ברור שהיו מרחקים עצומים בינו לבין הרב הגדול (הרב יעקב קניגסבוך מספר שפעם בא אחד מעסקני זכרון יעקב יחד עם הגר"ש יונגרמן זצ"ל למעונו של רבי חיים זצוק"ל לדרון בנושא מסוים. אותו עסקן היה ללא מלבוש עליון. ורבי חיים בנעימות אמר לרב יונגרמן 'בוא נוריד שנינו את הפראק שהלה ירגיש כשווה בין שווים') כל ההנהגה עם הקהילה בזכרון בדרכי הפעולה מול ראש המועצה ונציגיו היו עם חשבון של בין אדם לחברו ובסוג חשבונות שלא מוכרים במקומות אחרים.

מספר לנו הרב רפאל מנת שליט"א: כשהתמודדו נציגים בבחירות מוניציפליות הוא היה אומר: מי שצריך את החתימה שלו קודם לקהילה, אף אחד לא הבטיח שאחרי הבחירות יקיים את חתימתו. אדרבה, תאמרו לי בשמי שאני אומר שאנחנו סומכים עליו בלי חתימה מראש... או במקרה אחר של ראש מועצה שסייע רבות לבניית חלק ממוסדות הקהילה. לפי הסקרים הוא לא עבר את הבחירות ואדרבה המועמד השני עם הקהילה הייתה הולכת עמו ודאי היה מצליח. אבל רבי חיים זצוק"ל עם שיקולי הכרת הטוב הורה ללכת עם המועמד הראשון.

בשעת ספירת הקולות, המתח היה רב על חודו של קול. היה נדמה לרגע שהולכים לסיבוב שני ואז שני המועמדים האחרים יתאחדו נגד הקהילה. רבי חיים זצוק"ל אמר שלא נראה לו שיהיה סיבוב שני כי חבל שיהיה שוב כזה ביטול תורה. ואחרי ספירת כל הקולות, גבר המועמד הראשון בששה

(!) קולות וניצח את המערכה.

פעם נפתח המדרחוב בזכרון יעקב בשבת קודש רח"ל והיו כאלו שיצאו למחות. כשרבי חיים זצוק"ל שמע על כך התרעם ואמר שמסוג מחאה כזו רק מפסידים. הוא ניתב את התנהגות הקהילה במושבה השקטה שמעורבת עם אנשי שמאל וקהילה חרדית בדרכי נועם וממנה השפיעו לאזור כולו שכיום קיימות קהילות נוספות ביוקנעם, בעתליה, באור עקיבא ובפרדס חנה.

אנשי שיחנו מספרים כי כל פעם שנכנסו למעונו היה מבקש שיוסיפו חצי שעה ביום של לימוד 'בשבילי'. תאמין לי, אמר פעם לאחד מאנשי שיחנו, אם תוסיף את החצי שעה תהיה לך יותר סייעתא דשמיא במעשיך!

הרב בר עזר נזכר בהתרגשות כשנבנתה ישיבת 'זכרון מיכאל' בזכרון יעקב הוא זכה לכשר לרבי חיים זצוק"ל בשורה טובה. מהי? מהרגע שירדו הבחורים מהאוטובוסים מבני ברק עד שבית המדרש געש ורעש כמרחקה בדברי תורה לקח חמש דקות בלבד! כל בחור זרק את המזוודה בחדר ומיד נכנס לבית המדרש ללמוד. זו היתה המתנה הכי גדולה עבורו בהקמת הישיבה.

הגאון הגדול רבי חיים זצוק"ל מספרים לנו, דאג לבני הקהילה בזכרון יעקב שיהיה מורה הוראה מובהק במקום והעמיד עבור כך את הגאון רבי יעקב פחן שליט"א ד' ישלח דברו וירפאה. כשכנו ערוב עבור הקהילה, שלח את תלמידיו המובהקים להתמסר לעניין. רבים רבים מבני הקהילה הרגישו אצלו תחושת

אבהות על כל המשתמע מכך. כל שאלה הכי קטנה נשאלה אצלו. הרבה מהשאלות עברו דרך בנו הגאון רבי אי"ש שליט"א שלמעשה הנהיג את הקהילה בזכרון יעקב לאורך השנים.

בכוח הוויתור לו חינוך רבי חיים זצוק"ל, הוא הצליח לנהל את הקהילה על מי מנוחות כפי שהדבר התפרסם בפרשייה האחרונה של קבלת הילד לת"ת בזכרון יעקב איך שפעל בדרכיו הוא להשתקת הפרשייה ולסיימה על הצד היותר טוב.

לסיום, נזכר הרב בר עזר ב'שיעור' שיקבל אצל רבי חיים זצוק"ל לכבודה של שבת. היה זה באותו צהרי יום שישי בו ישבה ממשלת ישראל לדרון על הפיחות בשקל. למעונו שבבני ברק התכנסו ובאו ראשי המוסדות - מתיבתות, אור החיים, שתילי זיתים, הישיבות שתחת חסותו לדרון בפרשה. כולם ישבו מסביבו ושוחחו וגם אני אבלחט"א שהיתי שם עם הגרש"מ יונגרמן זצ"ל.

לפתע נכנס מאן דהו עם פתק והודיע כי שר האוצר פנחס ארליך החליט לעשות את הפיחות. ההלם היה רב וכל ראש מוסד מיד חשבן לעצמו כמה נזק כלכלי אמור להיות לו מכך. גם לגאון הגדול רבי חיים זצוק"ל זה נגע ישירות כי הוא היה ערב לקיומם הכלכלי של המוסדות.

רגע חלף, ורבי חיים זצוק"ל קם ננער ממקומו ואמר: עכשיו זה לא משנה חשבון כזה או אחר. מה שצריך לדאוג עכשיו, זה להתכונן כראוי לכבוד שבת! ויצא מהחדר. זה היה 'שיעור' לכבודה של שבת קודש.

הנידון: צירופי מצות במצות 'חבורה'

החולקים: הגאון הגדול רבי חיים גרינמן זצ"ל
עם יבלחט"א הגאון רבי יחזקאל ברטלר

הרב א. שארף

נאמר במשנה במסכת חלה פרק א', כי נחתום המגלגל עיסת שאור - למכור לקליינטים, חייב בחלה (אפילו שהמגלגל על מנת לחלק - פטור מחלה) והטעם, נאמר בגמרא, כי דעתו שאם לא יצליח למכור, ישאיר את העיסה לעצמו.

ישנם כמה ביאורים בדברי המשנה עם השלכות מרחיקות לכת. שיטת מרן החזון איש זצוק"ל, שהחייב של נחתום זה הוא מדאורייתא. ומטעם מיוחד ועקרוני: לישת עיסה על מנת לחלק עם אחוז סיכוי מסוים שלא יחלק, חייבת מדאורייתא! לא מדרבנן. זו שיטת מרן החזון"א. וזה לשונו: "כל שאין כאן עתיד מבורר של פטור, פתיכי (מעורב) בו צד חיוב, וזה מחייב מן התורה, אע"פ שלפי ראות עיני ימצא לקוחות, ועושה על דעת כן, מכל מקום, כיון שאין החלוקה בטוחה שמא לא ימצא לקוחות ויעשה עיסה, חייב".

התעוררה שאלה. מי שמגלגל שיעור חלה וחצי, בצק לעוגה. ובתוכניתו שבכמות של שיעור החייב בחלה, ישים שוקולד, ובחצי שיעור ישים אגוזים, לדוגמא, (שבככה"ג לא פשוט בכלל, שבצק האגוזים מצטרפים לשוקולד, אפילו שהמדובר בבית פרטי, ואכמ"ל) כמו כן המגלגל ב' בצקות, האחד בתוכניתו להשאיר לאדם אחד והשני בתוכניתו לחלק לב' אנשים או לב' סוגים. ואח"כ הוא יחליט איזה בצק יחלק לב' ואיזה בצק לא.

לדעת הגאון בעל החידושים ביאורים זצ"ל, המקרים דנן נכללים בדברי מרן החזון"א הנ"ל, וכל גרגיר בעיסה כיוון שיכול להיות שיהיה בחיוב "פתיכי ביה צד חיוב" = מעורב בו צד חיוב, וממילא חייב בחלה מהתורה. כי הדברים קל וחומר, ומה בנחתום שיש אחוז קטן שישאיר את העיסה לעצמו, חייב בחלה, במקרה דנן שוודאי יש עיסה אחת שלא תחולק, רק שאיני יודע איזו

שחייב בחלה ומי רק ק"ג אחד שפטור מחלה, ואחרי שמצרפים מתחילים לחלק, נמצא, שבעת הצירוף המחייב את החלה, יש לנו בדיוק את המקרה הנ"ל, שהרי לפנינו כמה ק"ג שחייבים בחלה כיון שאחד או יותר מהמשתתפים לוקחים יחד שיעור המחייב בחלה, אבל יש חלקים שעתידיים להתחלק לפחות מכשיעור לאנשים שונים וק"ג אלו פטורים מחלה, ואם כן באנו לחקירה הנ"ל האם לדעת מרן החזון"א בעת הצירוף הכל חייב בחלה שנחשב הדבר כ"פתיכי ביה צד חיוב" - מעורב כאן צד חיוב, או שאנו בספק, ובתעורבות שלא יודעים מה חייב ומה לא. וממילא ישנה בעיה קשה עם ההפרשה מפטור על החיוב.

העצה לזה היא אחת, שיעשו צירוף סל ראשון וברור לאדם מסוים שיש לו שיעור מצות המחייב בחלה, ובמקרים רבים זה יכול לקרוא במצות של תנור ראשון (שבהם, גם כבר בעת הלישה שהבצקות היו על השולחן וכן מיד אחרי האפיה יודעים ברור שהק"ג הללו מיועדים לאיש אחד בכמות שחייב בחלה), ומהם מפרישים אח"כ חלה על כל המצות העתידיים המעורבים (כתבנו על קצה המזלג כדי לעזור לדקדוק הלכה, מפי תלמידי חכמים. וכידוע ש"סלע המחלוקת": לא להלכה ולא למעשה).

מהם, הרי שמעורב כאן צד חיוב, המחייב את העיסה מדאורייתא לדעת מרן החזון"א. מולו טוען ומבקש לחלוק הגאון רבי יחזקאל ברטלר שליט"א, שאין חיוב חלה על כל העיסה, אלא יש כאן עיסה המעורבת של חיוב ושל פטור, ואינו ידוע מי החייבת (למאן דאמר אין ברירה, ולשיטת מרן החזון"א שבחלה גם בזמח"ז אין ברירה). וסברתו, כי דברי מרן החזון איש הם במקרה של נחתום, שבתוכנית של החלוקה עצמה יש ריעותא, כי מעורב בה צד חיוב, יש לנחתום צד קטן בתוכנית שהעיסה תישאר לעצמו ולא יחלקה, אבל במקרה דנן, יש חלק מוחלט במאת האחוזים שילך לחלוקה, רק שאיני יודע מה הוא, במקרה כזה מרן החזון"א לא יסבור שיש על הכל חיוב דאורייתא (יש להציג ראיות מהש"ס, לכאן ולכאן, אבל, המקום צר מלהאריך ולעיין מכיוונים נוספים).

הנפק"מ בוויכוח, הוא מידי שנה, בחבורות שונות של אפיות מצות. באפיות הסטנדרטיות של 'חבורות' מצות יד, העיסות עצמן בעת הלישה, אינן חייבות וודאי בחלה, ורק אחרי האפיה עושים צירוף סל לחייבם בוודאי ולהפריש בברכה.

ועתה, ברוב החבורות, לא יודעים בדיוק את הסדר מי לוקח שלושה ק"ג

עם הגאון רבי יחזקאל ברטלר שיבדלחט"א באפיית המצות ליד שולחן צירוף חסל

הרב א. חפץ

הצובאים על פתח הבית ברמת השרון נאלצו להמתין שעה קלה, כאשר הרב נאות להתייחס לבקשתנו לשם זכות הרבים. והוא נשא את עיניו לימים ההם, פתח את פיו ואמר: כאשר רבי חיים היה בחור בן שמונה עשרה כמדומה, היה זה בשנת תש"ד, אמרו לי כי הוא יודע ש"ס בעל פה. ישבנו יחד כמה בחורים, היה זה בשנה הראשונה של פוניבז' והוא חלף לידינו, עם חיוך של שמחה, ואז אחד הבחורים שאל אותו האם הוא מוכן להיבחן על הש"ס?

הבחור ר' חיים שאול השיב בחיוב.

הוא שאל מי יבחן? אמרתי כי אני מוכן לכווננו. שאלתי באיזה סגנון מבחן הוא מעוניין, והוא הציע שניקח כל גמרא שאנו מעוניינים בכל הש"ס, ונראה לו רק מעט מתחתית הדף ברש"י בתוס' בתחתית העמוד או ברשב"ם, והוא יאמר באיזו מסכת מדובר ובאיזה דף במסכת.

בחנתי, והוא השיב, הוצאתי מסכת אחרי מסכת, והוא השיב. לפעמים טעה בדף אחד, (במקום לומר דף כ' אמר דף לפני או אחרי) וכמדומה שרק על מסכת עירובין לא בחנתי, כי אמר שעל מסכת זו עדיין לא חזר כראוי. אנו יושבים נפעמים. ושואלים שאלה ערטילאית: איך הבחור ר' חיים שאול דאז הגיע לשיבת פוניבז'?

בישיבת פוניבז' דאז, לא היה אפילו מגיין תלמידים, היינו אז שישה בחורים (גם בגיין כמוכן שעדיין לא היה) התפללנו את התפילות במוסד הנודע 'בתי אבות' בצוותא עם נערי טהרן "ילדי טהרן" שהסתופפו שם במוסד. גם סעדנו שם את הארוחות יחד עם הנערים היקרים. לרבי חיים גרינמן זצ"ל היה שם חדר לשינה, ואכן ישן שם לפעמים. ההורים שלו היו באמריקה והוא היה בארץ הקודש, לפעמים התאכסן אצל בני משפחה. וגם בבתי אבות היה לו חדר.

הגאון הגדול שליט"א, שב לעניין הבחינה על הש"ס ומציין פרט המלמד, המכוון והמחנך: אחרי שבחנתי אותו, הבחורים שהיו נוכחים, הגיבו בהתפעמות והפתעה: איזה זיכרון יש לו. מיד אמר לאחד מהחברים שלי: אם

תלמד גם אתה ותחזור שישים פעמים על הגמרות, גם אתה תדע בעל פה.

האם אפשרי להספיק לחזור שישים פעם על כל המסכתות עד גיל שמונה עשרה? הגאון הגדול משיב באותו עניין דברים כהווייתם: הייתי בבית של מרן ראש הישיבה רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצוק"ל ופגשתי שוב את הבחור רבי חיים גרינמן. היתה זו תקופה לא ארוכה אחרי הבחינה הנ"ל, הוא נסע ללמוד כמה חודשים בישיבת פתח תקוה, וכיום אחד כאשר היה בכני ברק ביקר אצל רבי מיכל יהודה (שהיה רבו בישיבת תפארת ציון בבני ברק. בגיל 12 נכנס ללמוד בישיבה) ורבי מיכל יהודה זצוק"ל, התעניין מה הוא לומד כעת בישיבת פתח תקוה. הוא סיפר לו כי לומד עתה עירובין - מה שלא בחנתי - והחל למנות באוזני רבי מיכל יהודה: את הפרק הזה (מעירובין) למדתי חמישים פעמים, הפרק ההוא כבר למדתי שלושים פעם. כך מנה והלך את הפרקים.

הגאון הגדול שליט"א עושה אתנחתא קלה וענינו נישאות לשנים היקרות הללו שהנייר חלק והכוחות איתנים ויש אפשרות

עם ידידו שיבדלחט"א הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין שליט"א - לפני כשישים שנה

במעונו של הגאון
הגדול רבי יעקב
אדלשטיין שליט"א
ברמת השרון ביקשנו
ביראת הכבוד לשמוע
מהני חילי מעלייתא
דברים של תועלת שיש
בהם חיזוק, ביקשנו את
המבט מבעד
למשקפיים של אדם
גדול ומבעד למבט של
שנות דור לאחר -
שכבר אז הכיר הגאון
הגדול שיבדלחט"א את
המנוח הדגול הגאון
הגדול רבי שאול חיים
גרינמן זצ"ל והבין את
עומקו וטיבו

מאה פעמים משנה אח

ביום 'תענית ציבור' אומרים סליחות ויש כידוע סליחות לתחלואי ילדים (שיש אומרים אותם), כאשר היה מגיע לקטע "למדנו וחכמנו אמרתך הצרופה" גם היה פורץ בכבייה.

הגאון הגדול עושה אתנחתא ונזכר בעוד זווית קטנה בכישרונותיו. היה לו כוח מיוחד לחבר חרוזים באידיש, היו שרים משהו, והוא אמר מיד אחריהם חרוזים. ועשה כן כדי לשמח את המשתתפים במסיבות של ילדי טהרן. הוא היה רוח החיה לשמחם ולתת להם הרגשה טובה. הם היו יתומים.

סיפר לי רבי שמחה ברנד זצ"ל, כי באחת המסיבות - חנוכה או פורים, שהתקיימה בביתו של מרן הרב מפוניבז' (לכאורה עוד לפני תש"ד), מרן הרב מפוניבז' ישב בצוותא עם עוד רבנים ומרן הרב מפוניבז' זצ"ל, סיפר סיפור ארוך ומעניין במשך כחצי שעה. כאשר סיים את הסיפור, הנער ר' חיים אמר שהוא יכול עכשיו לומר את כל הסיפור בחרוזים, וכך עשה. באמצע, הרב רמז לו על כי החסיר פרט אחד, ומיד תיקן את עצמו והשחיל חרוז גם על פיסקה זו.

הוא זצ"ל, היה באמת בעל כישרון. אבל עלינו לדעת כי בעל כישרון הסומך על כישרונותיו, מפסיד הכל חלילה, לא הכישרון העיקר אלא העמל והמסירות לתורה. ובלי עמל ושקידה אין אפשרות להצליח. וכפי שהוא עצמו נהג והתנהג. - דברי הגאון הגדול רבי יעקב.

אלו ואלו דברי אלוקים חיים

הגאון הגדול שליט"א, עובר מעט לחסדיו בענייני רפואה. בחלקים נכבדים עזרתו לכלל הייתה על ידי שהכיר את הרופאים וניווט בחכמה להיכן יש ללכת. והרבה מאד, היו אלו ההכרעות על ידי התורה וההלכה - הכרעות הלכתיות. ליהודי ממכריי נשברה רגלו מתחת לבוקא דאטמא והיו צריכים לנתח ולחבר את החלקים (במסמרים), רבי חיים הדריך בדיוק לרופא פלוני סם פלוני ובית חולים פלוני, ואכן הרופא עשה את הניתוח באופן מיוחד מאד וחיבר בשלמות עם ארבעה מסמרים.

לאחר תקופה ממושכת של החלמה מוחלטת, רופא פלוני מחו"ל אמר לבני המשפחה, כי אחרי השיקום המושלם, יש להוציא את הברזלים הללו מהגוף, כי גוף זר בגופו של אדם לא ראוי ולא טוב, וצריך להוציאו. הרופא המנתח התרוכח כי לדעתו אין שום נזק אם הם יישארו בגוף. הלכו לרבי חיים גרינמן ששמע את דעת ב' הרופאים ואמר כי אפשר לנתח ואפשר גם להשאיר מה שיעשו יהיה לטובה, אפשר להוציא ואפשר לא. לאחר מכן סיפרו את הדברים למרן הגר"ש ואזנר זצ"ל את דברי הרופאים וגם את דברי רבי חיים זצוק"ל והוא הגיב: אם כן, אסור לנתח. כי כיוון שאין סיכון אם יישארו בגוף, אסור, כי דרך הוצאת המסמרים היא על ידי הרדמה - חותכים ומוציאים, ו'חבלה' בגופו של אדם שלא לצורך - אסורה.

מה היו הצדדים ביניהם? הרי היה כאן עיון הלכתי. כפי שרבי חיים זצ"ל הסתכל הכל בעין של ההלכה. רבי חיים גרינמן היה סבור שהיות ויש רופא האומר שראוי להוציא, יש בדעה זו צד מסוים, וממילא מותר לערוך את החבלה הזו למען הדבר, אבל דעת מרן הגר"ש ואזנר כי אין בדברי הרופא כלום, דבריו לא מהווים צד וספק כלל וממילא חבלה בגופו אסורה. ואלו ואלו דברי אלוקים חיים. ושני צדדים בהלכה.

תאמר קושיה

אחרי נישואיו כאשר התגורר בירושלים, לא הייתי רואה אותו, ולפעמים כאשר הזדמנתי לירושלים ופגשתי, שמחתי מאד כיוון שהיינו בידידות. הוא גם שמח לקראתי ומיד שאל/ביקש: תאמר איזה קושיה ואיזו חקירה ממה שאתה לומד בשיבת פוניבז'. הייתי עדיין בתור - אמרתי לו מה שהיה קשה לנו בסוגיה של נכי רבעא אפומה דחד סהרא, דבר מאד מורכב. אמרתי את הצדדים ובטוחני שלא למד בדיוק את הגמרא הזו, והשבילים בסוגיא היו ברורים ונהירים לו ומיד היה איתי בתוך הסוגיא ופרטיה.

בהלכה

היו לו הנהגות שדרש מעצמו מאד, חומרות בהלכה שהקפיד עליהם מאד

לכל צעיר ללמוד ולחבר את נפשו לתורה הקדושה ולרכוש תורה וקנייניה. והוא מנורט את השיחה לתחום נוסף ואומר:

באותם ימים הוא (רבי חיים שאל הבחור) התפלל את שלושת התפילות יחד עם הנערים מילדי טהרן.

המקום שהתחנכו והתאכסנו ילדי טהרן היה כמו ישיבה קטנה של פוניבז' הגדולה שנפתחה. והוא היה מתפלל איתם בצוותא כנראה שהיה זה לבקשת מרן הרב מפוניבז' זי"ע - לתועלת חינוך הילדים. והלהיב אותם בתפילותיו. הוא התפלל בקול רם ובהתרגשות ניכרת ומיוחדת. כאשר ר' חיים היה אומר את ה'הלל', הפרקים יצאו מפיו בקול ובשמחה רבה ופשוט הלהיב אחריו את הנערים לעבודת ד'. זכורני עוד כי את תפילת אבינו מלכנו גם היה אומר בקולי קולות ובוקע רקיעים. ביום שקוראים בתורה ואומרים קורם לכן את תפילת "ברוך שמיא דמריה עלמא", לא היה אומרה בעוז אלא בנחת וכאשר הגיע ל"יהא רעוא קרמך דתפתח ליבאי באורייתא" התחיל לבכות תמיד מהתרגשות הבקשה לפני הקב"ה.

תעשרוזה פעמים ש"ס